

LONDON, 16. AVGUSTA 1972.

LETO XXV. ŠTEV. 398.

TITOVO MANEVRIRANJE

za oblast in narodov blagor

V avgustovski številki revije "Encounter" Paul Lendvai, madžarski žurnalist z Dunaja, diagnosticira jugoslovanske težave kot posledico "neizogibnega nasprotja med enopartijsko politično diktaturo in gospodarskim in upravnim sistemom, ki ga je ta diktatura uvedla. Dinamika družbe precej prehiteva sposobnost partije, podeljevati svobodo, ne da bi prej ali slej storila organizacijski samomor. Kar bi bil v narodnostno enotni državi 'normalen' politično-družbeni spopad, tu samo po sebi postane narodnostni problem". Težko bi bilo žebelj boljše zadeti na glavo.

Jugoslovanska partija je tako v živčni reakciji na Stalina sprožila razvoj, ki mu ni več kos. Menda ne samo partiji, temveč partijsko vodstvo samo vidi jasno, da bi že precej časa Jugoslavija mnogo lažje napredovala celo v smeri, ki ji jo je dala partija, če ji ne bi partija in njena ideologija viseli okrog vratu. Morda ne bi bilo tako, če bi partija imela rešitve za usodna vprašanja, ki se Jugoslovonom zastavljajo. Toda partija jih nima. Kot je Lendvai dejal slovenski znanstvenik, partija nima političnih in gospodarskih rešitev, temveč samo retorične. Kdor vidi poplavo besed, ki so se na državljane zlile z Brionov ob sklepih o aktualnih nalogah ZKJ v boju proti nacionalizmu, ne more dvomiti, da ima slovenski znanstvenik prav in partija le še govoriči.

Toda ljudje, ki se ne samo potapljajo, temveč se potapljajo v prepričanju, da nimajo več kaj pametnega prispevati, se oklepajo vsake rešilne bilke. Tako tudi Tito in njegovi manevrirajo na vse strani ne samo, da bi našli desko, ki bi se je lahko oprijeli, marveč tudi, da bi bila deska rdeča in jim okrepila samozavest.

Na zunanje-političnem področju je Tito ob kraju maja potoval v Moskvo in dobil Leninov orden, predsednik vlade Bijedić se je pa udeležil sestanka Sveta za vzajemno pomoč /Comecon/ in vsaj neformalno okrepil gospodarske stike socialistične Jugoslavije s socialističnim taborom. Zahodni komentatorji /Neue Züricher Zeitung, 24.6.1972/ menijo, da je to drugo potrebno, ker se pod komunističnim vodstvom jugoslovansko tržno gospodarstvo še vedno ni moglo prilagoditi zahtevam trgovine z Zahodom in je v stalnem deficitu.

Politično zблиževanje z Vzhodom je pa potrebno, ker titovci mislijo, da so hrvaške nemire vsaj delno povzročili predobri odnošaji z Zahodom, in ker se sedaj želijo poslužiti za ohranitev na oblasti metod, ki bi jim Zahod morda ne bi z lahkoto pritegnil. V pogledu Zahoda so morda Titove skrbi odveč. Zahod trenutno skoro z odobravanjem

njem gleda na čistke na Hrvaškem. Verjetno, ker jih titovci spretno povezujejo s spomini na ustaštvo, ker teroristični nacionalizem ne vzbuja simpatij, ker se boji praznine, če bi Jugoslavija razpadla, in ker je Tito še vedno medvojni zaveznik. In zaletelosti s "hrvaško" socialistično gverilo v Bosni zahodnega mnjenja gotovo niso obrnili proti Titu. Kot vemo, ga bo septembra celo obiskala britanska kraljica. Tito kljub temu v Sovjetski zvezi ne išče samo fizične zaslombe, temveč predvsem ideološko potrditev kljub vsej samostojni poti v socializem.

Seveda imajo zahodni diplomati prav, ko menijo, da se Tito z Moskvo utegne zblížiti, toda da ne bo Brežnevju prodal svoje neodvisnosti, ker se ga med drugim boji. Vendar to ni glavna nevarnost - glavna nevarnost je, da bo Titovo koketiranje z Moskvo privedlo na površje ljudi, ki se bodo kasneje z veseljem podredili Moskvi, če bodo upali, da jih bo to kot satrape ohranilo na oblasti, ko Tito umre. Pa niti ni treba, da bi taki ljudje pod Titom prišli na oblast. Dovolj je, da Tito dopusti, da se tajno ali javno zorganizirajo, medtem ko vsakomur drugemu njegova policija organizacijo prepreči.

V Jugoslaviji sami so tako in tako spet na vrsti procesi: Potem, ko so titovci odstavili hrvaško komunistično vlado in izvedli čistko v partiji, so sedaj začeli soditi tistim, ki so se decembra lani eksponirali kot "nacionalisti". Kot pravi Lendvai, utegne vse to "položaj na kratko dobo stabilizirati. Toda na dolgo dobo je verjetno vera mnogih Hrvatov v 'novo Jugoslavijo' dobila smrtni udarec." Tripalo je Lendvaiu nekoč, ko je bil še v milosti, dejal: "Jugoslavija ni močna, ako je center v Beogradu močan - Jugoslavija je močna, če so vsi narodi zadovoljni..." Težava je seveda v tem, kako ohraniti vse narode zadovoljne in prav v tem Tito ni uspel.

Kot protiutež k zagrebškim preganjanjem, so se komunistični voditelji lotili unitaristov in srbskih nacionalistov v Beogradu. Odvetnik Subotić, predsednik advokatske zbornice Jugoslavije, je bil obsojen na 14 mesecev strogega zapora zaradi razpečevanja letakov. Profesor prava, Mihajlo Djurić je bil obsojen na dve leti strogega zapora, ker je v javnih debatah, ki jih je priredila Socialistična zveza, nastopil proti konfederaciji. Djurić je bil partizan, a ni komunist. V škodo mu je najbrž bilo, da je bil povezan z upornimi študenti leta 1968. Djurić se je pred sodiščem branil, da je sodeloval v debati, vendar ni storil nobenega kaznivnega dejanja. Vsekakor so mnogi drugi govorili isto kot on, a zaradi tega niso pred sodiščem. Ko je njegov branilec hotel predložiti 40 kri-

tičnih izjav drugih ljudi, podobnih Djurićevim, sodišče tega ni dopustilo

Djurić je bil obtožen "velikosrbskega nacionalizma", kar je čudno v toliko, kolikor je bil član kroga okoli revije "Praxis", ki združuje leve marksiste s ciljem demokratičnega socializma, temelječega na delavnem razredu, brez državne birokracije. Julijska številka "Praxis" je posvetila vrsto člankov prav "politizaciji pravosodja" in odvzemu potnih listov štirim beograjskim univerzitetnim profesorjem. Poseben članek obdeluje proces proti Djuriću in prihaja do sklepa, da svobodne akademska debata v Jugoslaviji ni več mogoča. Seveda je bila ta številka "Praxis" prepovedana.

Človek torej ne sme biti ne proti konfederaciji, ne za konfederacijo, marveč brez nevarnosti sme samo ponavljati, kar govori Edvard Kardelj. Tega so v Jugoslaviji že tako naveličani, da ga zaradi njegovih vzvišenih doktrin neki beograjski študent imenuje "luč sveta". Zakaj je jugoslovansko titovsko vodstvo 1. 1972 zašlo nazaj v oznovske trike iz povojnih let, ko je bil človek lahko obsojen zaradi tega, ker je govoril isto kot Tito? To je posebno nerodno v času, ko se satelitski režim na Češkem ukvarja s podobnimi procesi in proti njim protestirajo celo italijanski in francoski komunisti. Tudi Amnesty International je hotela poslati zastopnika tako na Češko kot v Jugoslavijo, pa so jih v obeh državah zavrnil.

Na "zakaj?" v prepovedani številki "Praxis" odgovarja beograjski filozof Svetozar Stojanović. Pravi, da je Titov režim postal nesposoben za spremembe in prilagajanje. Ker pa imajo osebe na oblasti karizmatičen položaj, se morajo vedno znova izkazovati. Sami nimajo idej - zato si jih enkrat izposodijo pri levih, drugič pri desnih, ko pa nastane kriza posežejo vmes z "močno roko".

Če smo rekli, da Tito ni znal rešiti narodnostnega vprašanja, moramo pibiti, da ga doslej ni znala rešiti in ga morda ni niti načela "liberalna" opozicija v Jugoslaviji. Doslej so bili vsi poskusi gnati "liberalizacijo" dalj, kot ga dopuščata Tito in njegova policija, omejeni na posamezne republike in so prav zato kmalu nasedli. Zadnji in najresnejši poskus lani na Hrvaškem ni bil le omejen na eno samo republiko, marveč so - po vsem videzu proti volji vodstva - nekateri ekstremisti šli tako taleč, da so namesto z gesli za osvoboditev, nastopili z gesli proti Srbom in sicer predvsem proti Srbom, ki po naključju zgodovine že stoletja živijo na Hrvaškem. Ni čuda, da ni bilo solidarnosti med svobodnjaškimi Hrvati in Srbi.

Večja svoboda je v Jugoslaviji mogoča samo, če se zanjo borijo vzajemno vsi jugoslovanski narodi, vzajemnost med njimi pa je mogoča samo, če so drug do drugega strpni in dobi vsak svoje, tudi manjšine, vštevši srbsko manjšino na Hrvaškem. Treba se je vrniti k duhu, ki ga je do svoje smrti zagovarjal hrvaški voditelj Vladko Maček, namreč, da so Hrvati in Srbi vsaj sosedje, če že ne bratje, in morajo mirno živeti drug ob drugem. Medtem ko morajo Hrvatje priznati pravico do srbstva in življenja svoji srbski manjšini, pa morajo seveda Srbi sprejeti, da Hrvatje vladajo na Hrvaškem po svoje.

Komunisti niso mogli rešiti narodnostnega vprašanja, ker je zato treba strpnosti, strpnost pa je pravo nasprotje

komunističnega duha, ki pridiga diktaturo in nasilje. Seveda pridiga komunizem diktaturo in nasilja samo v razrednem boju, toda življenja ni mogoče razdeliti na pododdelke. Nasprotno, demokracija ni mogoča v narodnem življenju, če ni strpnosti do sosednih narodov. Sploh je strpnost znak kulture in civilizacije, tako da je čudno, da se naši jugoslovanski narodi, ki se radi ponašajo s kulturnostjo, zatekajo k nasilju med seboj.

Če v Jugoslaviji ni večje svobode brez večje strpnosti, je tudi ne bo, če "levi" in "desni" ne spoznajo, da ljudje, ki zastopajo različne družbene in gospodarske organizacije, morejo sodelovati v boju za svobodo in živeti skupaj v svobodi le, če sprejmejo demokracijo, in sicer formalno demokracijo. Sicer se mora vsakdo, ki misli nekoliko drugače kot kdo drugi, poslužiti nasilja, da mu vsili svoje ideje.

Pri vsem tem posebna odgovornost zadeva vse tiste, ki so bili med vojno pri partizanih, ali so celo postali komunisti. Če ne drugega, so mnogi od teh precej bliže vzvodov oblasti kot ostalo prebivalstvo. Ako so resnično svobodnjaški, se morajo posebno izkazati.

Razširjeno je mnenje, da bo po Titovi smrti glavno vlogo igrala vojska in mnogi se bojijo, da bo vojska nujno prosovjetska. Nujno to ni: predvsem v vojski služi normalna mladina in bodo navadni vojaki vsaj do neke mere odločili, kaj se bo zgodilo. Razen tega so se tudi generali menda v zadnjih 25 letih česa naučili in vedo, da je svet drugačen kot so si predstavljali 1. 1941. Partizanska generala Bobetko in Šibl sta se brez mnogo pomišljanja priključila hrvaškemu svobodnjaškemu gibanju. Toda verjetnost, da se bodo generali odločili v pravo smer, bo tem večja, če bo vladalo vzdušje narodne strpnosti in politične demokracije. Ustvariti tako vzdušje, pa je naloga vsakega posameznika in, kot rečeno, predvsem bivših partizanov in svobodnjaških komunistov, ki imajo mnogo večje možnosti, da si je seveda nujno potrebno, da se povežejo, če želijo uspeh, tudi z drugimi sloji.

Lendvai zaključuje svoj članek: "Samo resnično radikalna gospodarska reforma, vstric z ne samo navideznimi ukrepi liberalizacije, bi lahko postopno odstranila korenine narodnostne napetosti. Toda napadi na prosveteljeve macedonske in slovenske politike, ki so nekaj časa podpirali padle hrvaške voditelje, in spletke proti peščici daljnovidnih partijskih voditeljev v Srbiji, prinašajo nevarnost splošne stagnacije." Če ni svobode brez narodnostne strpnosti, tudi ni narodne samostojnosti brez svobode. To bi si morali Jugoslovani zapomniti in se po tem ravnati.

Ko gre KLIC TRIGLAVA v tisk, beremo v london-skem TIMESU od 14. avg., v dolgem zelo uravnovešenem uvodniku, da so nacionalni odnosi in problemi v Jugoslaviji zaskrbljujoči. Uredništvo je mnenja, da bo sledilo še več težav, če Tito ne bo postopal zelo previdno. TIMES zaključuje, da ljudje pričakujejo, da bodo jugoslovanski oblastniki znova premislili svojo politiko glede nacionalnih odnosov, preden bo britanska kraljica obiskala Jugoslavijo oktobra meseca.

UREDNIŠTVO

EDVARD KARDELJ O NARODNI SPRAVI

Četrtega julija se je vršila v Zadobrovi pri Ljubljani proslava 30-letnice ustanovitve prvih slovenskih partizanskih "brigad". DELO z dnem 5. julija je poročalo, da se je proslave udeležilo 70.000 ljudi ter vodstvi slovenske partije in vlade. Prišel je tudi zvezni obrambni minister, general Nikola Ljubičić. Glavni govornik na proslavi je bil Edvard Kardelj, ki je zgodovinski predmet proslave razširil v razglabljanje o političnem položaju in številnih problemih današnje Slovenije.

Posebnost v Zadobrovi je bila v tem, da je Edvard Kardelj svoj običajni doktrinarni govor o pomembni partijski obletnici tokrat navezal na temo o "nacionalni spravi", ki jo je na seji CK Zveze komunistov Slovenije dne 16. decembra 1971 njen predsednik Franc Popit bil označil za "Žebotovo teorijo o nacionalni spravi" kot vir sodobnega slovenskega "nacionalizma". Na zadobrovski proslavi je Edvard Kardelj geslo podrobneje razvil in ga dvignil na prvo mesto politične problematike v Sloveniji. Zato naj vključim poglavitne navedbe iz Kardeljevega govora v njegovem zapovrstju; dodal sem le primerne podnaslove za boljšo preglednost.

Na začetku je bil stalinizem...

"Vaš boj je prinesel slovenskemu narodu ne le dokončno varnost za njegov obstoj in svobodo, ampak tudi trden mir in neodvisnost v povezanosti z narodi Jugoslavije. Toda vaš boj je obenem temeljito preobrazil slovensko družbo in dal oblast delovnemu človeku. Razredni in življenjski interesi tistih, kakor pravi himna o Internacionali, ki so bili včeraj nič, so postali danes vse. Le to je razlog, zaradi katerega so nekateri ljudje pri nas, ki so dejansko politični ostanki ali pa ideološki dediči stare slovenske družbe, kar naprej tako 'v skrbeh' za usodo slovenskega naroda, čigar položaj nikoli v zgodovini ni bil trdnejši in bolj vsestransko napredoval kakor po zmagi naše revolucije. Že iz tega dejstva je videti, da je tak nacionalizem izrazita fasada za prikrivanje reakcionarnih političnih ciljev, naperjenih bodisi proti socializmu bodisi proti samoupravljanju, to pa pomeni proti enemu in drugemu."

Kardeljeva verzija "nacionalne sprave"

"... danes nekateri od nekdanjih okupatorjevih sodelavcev ali njihovih ideoloških in političnih dedičev, ki delujejo v tujini, govore o potrebi nekakšne "nacionalne sprave", in to z lažnimi frazami o demokraciji, ki je takrat, ko so bili na oblasti, niso poznali. Toda že leta in leta so vrata v domovino odprta vsem tistim v tujini, ki jih ne obremenjujejo vojni zločini, pripravljeni pa so se podrediti ustavnemu sistemu in zakonom socialistične Jugoslavije in socialistične Slovenije. To je edina mogoča in edina dopustna pot tako imenovane "nacionalne sprave". Potemtakem je povsem jasno, da tistim, ki postavljajo kakšne druge pogoje, ni do kakršnekoli "nacionalne sprave",

marveč do ustvarjanja lastnih političnih postojank za kontrarevolucionarno aktivnost. Tega pa naša socialistična revolucija ne bo nikomur dopustila..."

"S tem naj računa vsakdo: tisti v tujini, pa tudi tisti naivneži v socialističnih vrstah pri nas doma, ki niso sposobni spregledati, kdaj jim kdo podtika rog za svečo."

"Žebotova teorija o nacionalni spravi"

"O vsem tem sicer ne bi niti govoril, če se tudi v našem domačem življenju, zlasti pa v zadnjih letih ponovno, kdaj pa kdaj ne bi vztrajno ponavljali poskusi sil stare, v revoluciji poražene slovenske družbe ter njenih zavestnih ali nezavednih ideoloških in političnih dedičev, da si - ob podpori oportunitizma in konservativizma v socialističnih vrstah znova ustvarijo pozicije za napad na našo revolucijo in socialistično samoupravljanje. Akcije te vrste se izražajo včasih v nacionalizmu oziroma hinavski, lažni skrbi za usodo slovenskega naroda, včasih v bolj ali manj odkritih napadih na socialistični in samoupravni družbeni sistem, včasih v diverzantski kritiki težav našega družbenega razvoja, da bi zanesli nemir v ljudske množice, včasih v boju za direktne pozicije v sistemu oblasti in samoupravljanja, včasih v neposrednih napadih na narodnoosvobodilno vojno in na revolucijo ter njeno tradicijo v slovenskem ljudstvu, včasih v liberalistični ali socialistični demagogiji, včasih pod videzom obrambe svobodne znanosti ali kulture, izza katere skušajo dejansko postaviti pozicije za izrazito politično akcijo, vselej pa proti družbeni vlogi in politiki Zveze komunistov."

Štiri posebne nevarnosti

"Neredko slišimo gesla, da ni treba nikomur dajati razrednih, ideoloških in političnih etiket, če se ne strinja s politiko Zveze komunistov... Pogosto prav nosilci takih pojmovanj brez sramu ožigosaajo kot konservativne in stalinistične tiste revolucionarne sile našega delavskega razreda in naše družbe, ki so dejansko nosile na svojih plečih vso težo boja proti stalinizmu, boja za socialistično samoupravljanje in za demokratizacijo naše družbe in jo nosijo tudi danes. Iz istih vrst tudi stalno prihajajo poskusi razvrednotenja narodnoosvobodilnega boja, partizanske vojske, Osvobodilne fronte, kar dejansko ne pomeni nič drugega kot poskus, da bi se sile, ki so bile včeraj poražene, znova vsilile slovenskemu ljudstvu za gospodarja... In zato je oportunitizem prav tu v praksi socialističnih sil in zlasti Zveze komunistov ustvaril precej šibkih točk... slovenska socialistična država financira nekatere založniške sklade, ki vidijo svojo dolžnost v tem, da s precej velikimi milijonskimi vsotami podpirajo tudi tisti tisk, ki je naperjen proti interesom delavskega razreda... del našega časopisja ter televizije in radia - ne bom trdil, da je velik, vendar tudi ne tako majhen - pogosto kaže, da nima posluha za to, kaj je na liniji naše revolucije, kaj pa je proti njej... že leta in leta delujejo na nekaterih fakultetah naše univerze posa-

mezniki, za katere vsa slovenska javnost dobro ve, da tam ne gojijo znanosti - ampak se ukvarjajo predvsem z ideologijo in politiko. Njihov cilj je pravzaprav dezorientirati in demoralizirati mladega človeka in ga ločiti prav od najprogresivnejših sil naše revolucije, predvsem pa od Zveze komunistov. Toda čeprav je jasno, da s tem taki posamezniki ne le škodujejo ugledu naše univerze in ogromni večini odgovornih znanstvenih in pedagoških delavcev na njej, se vendarle precej uspešno skrivajo za formulo o tem, da naj se politika, se pravi politika socialistične družbe, ne meša v znanost. Ali pa vzemite nekatera področja našega kulturnega življenja. Tu in tam so si svoja gnezda spletle skupinice ljudi, ki mislijo, da je vsa modrost tako imenovanega kulturnega avantgardizma v tem, da se postavljajo po robu revoluciji. . . "

"Na nekaterih zelo odgovornih mestih so komunisti, ki so obremenjeni z oportunistično miselnostjo in se obnašajo tako kakor da se v svojem delu niso dolžni boriti za idejne in politične smotre in sklepe Zveze komunistov, ampak se jim zdi popularnejše, da se drže tiste politične taktike, ki ji npr. v Srbiji pravijo: 'Dober dan čaršija, na vse štiri strani' . . . "

RESNIČNA NARODNA SPRAVA

V zadobrovske govore je Edvard Kardelj pojem narodne sprave zreduciral na legalistično trditev, da "so že leta in leta vrata v domovino odprta vsem tistim v tujini . . .", torej tudi nekdanjim političnim beguncem, ki so se bili umaknili nasilju prvotno stalinistične (nato pa še dolga leta rankovičevske in še danes politično izključne) partije. Seveda pa to ne velja za tiste, katerih imena so ostala na udbaški listi "vojnih zločincev". . .

Če bi bistvo narodne sprave bilo v tej legalistični konstrukciji "odprtih vrat", bi učinek bil omejen na morebitni povratek nekaj vpokojencev, ki bi si želeli v Sloveniji umreti. Velika večina nekdanjih političnih beguncev živi v daljnih deželah južne in severne Amerike, kjer so se že davno usidrali in ustalili, in bi se tudi zaradi svojih otrok in njihovih družin težko znova naselili v Sloveniji.

Bistva in praktičnega pomena narodne sprave ni na relaciji Slovenija - Slovenci v svetu, temveč v osnovnem odnosu režim - slovensko ljudstvo. Akt narodne sprave je v tem, da se vsem žrtvam nekdanjega stalinističnega nasilja, pa naj so umrli ali preživeli doma ali odšli v svet, v slovenski javnosti vrneta njih človeško dostojanstvo in življenska enakopravnost, ki sta tako dolgo bili teptani. Ker so na tem neposredno prizadete predvsem množice nekdanj preganjanih in še vedno zapostavljenih Slovencev v domovini ter njih sorodnikov, potomcev, prijateljev in znancev, je narodna sprava v tem svojem bistvenem smislu predpogoj za slovensko solidarnost in narodno-politično strnjeno, ki sta tako nujni za dobrobit današnje Slovenije, njenega nadaljnega razvoja in varnega obstoja.

V uvodu svojega govora v Zadobrovi je Edvard Kardelj sam nakazal to resnično dimenzijo narodne sprave, ko je evfemistično spomnil partijske veterane: "Vaš boj je obenem temeljito preobrazil slovensko družbo in dal oblast delovnemu človeku (- partiji. C. Ž.). Razredni in življenski interesi tistih, kakor pravi himna o Internačio-

nali, ki so bili včeraj nič, so postali danes vse". Ker je osnovno domače nasprotje bilo med stalinističnim nasiljem za izključno partijsko oblast na eni strani in obrambo proti temu nasilju in cilju na drugi strani, in ker se poslej partija že skoraj dvajset let sama deklarativno otreša totalitarnih atributov svojega začetnega stalinizma, sta smisel in potreba narodne sprave na dlani.

Edvard Kardelj je v svojem govoru dal vedeti, da ga v zvezi s tako resnično narodno spravo skrbijo "politični ostanki in ideološki dediči stare slovenske družbe". Ta zaskrbljenost je namišljena. Predvojno Slovenijo sta politično uničili in razdejali nacistična okupacija in njej sledeča boljševizacija. Še tako popolna narodna sprava danes ne bi mogla priklicati nazaj te izničene "stare slovenske družbe" ali spraviti na oblast njenih "političnih ostankov in ideoloških dedičev". V resnici gre za nekaj čisto drugega. Gre za nove "Petriče", "Remce", "Krefte" in "Matičiče" in za dolge vrste pripadnikov povojnih domačih rodov in razmer, ki jih niti dialektična zgovornost Edvarda Kardelja ne more odpraviti kot "politične ostanke" ali "ideološke dediče" predvojne "stare slovenske družbe". Tudi ti potrebujejo ozračje narodne sprave in svobode, da bodo mogli Slovenijo ohraniti in sodobno razvijati v resnični demokraciji.

Kongres ogroženih manjšin

Od 22. do 24. julija se je vršil v Celovcu kongres Mednarodnega združenja za obrambo ogroženih jezikov in kultur, katerega slovenski člani so prof. Ubald Vrabc, dr. Boris Pahor, prof. Samo Pahor, prof. Janko Messner, dr. Luka Sienčnik, dr. ing. Peter Merku in drugi. Nastop slovenskih delegatov je napravil na kongresu močan vtis. Poslanica, ki jo je kongres poslal avstrijskemu predsedniku Jonasu, med drugim zahteva izpolnitev čl. 7. državne pogodbe, ki se tiče slovenske in hrvaške manjšine, kakor tudi madžarske manjšine v Avstriji. Koroška študenta Teodor Domej in Avgustin Malle sta delegatom ilustrirala položaj slovenske manjšine na Koroškem s petimi zemljevidi pod naslovom "Prispevki k vprašanju dvojezičnih topografskih napisov." Na kongresu so nastopili tudi predstavniki Združenja prijateljev južnih Tirolcev, tj. nemške manjšine v Italiji, ki pa se niso omejili na probleme te manjšine, ampak so poskušali omalovaževati vprašanje slovenske manjšine na Koroškem. Govorili so o kar treh narodih - večinskem nemškem narodu, slovenskem in "vindišarskem" narodu. Ta poslednji je po njihovem zagotovilu celo številnejši od slovenskega v Avstriji.

V ZBURKATI JAVNO MNENJE

Slovenska Pravda je poslala kongresu pismo, v katerem pravi: "Prosimo vas, da izrazite svojo najglobljo zaskrbljenost zaradi ravnanja, ki ga mora prenašati slovenska manjšina v Italiji in Avstriji. Obe državi imata demokratsko obliko vladavine, pa žal izgleda da jima zmanjka demokracije, ko gre za podelitev manjšinskih

(Zaključek na strani 6)

Aktualnost Narodnega odbora

Od političnega sodelavca

V pretekli številki je KLIC TRIGLAVA objavil pod "Pisma uredniku" kritiko komentarja poslednje poslanice Narodnega odbora in tri načelne ugotovitve k tej kritiki, ki sta jo podala dr. Ljubo Sirc in dr. Peter Urbanc. Danes se bom z izrečeno kritiko pobavil malo bolj obširno.

Strinjam se z dr. Sircem, da so Slovenci doma opozarjali Hrvate, da ženejo stvari predaleč. Zato tega v poslanici NO tudi KLIC TRIGLAVA ni kritiziral. Odklonil pa je skrajno pesimistični in apokaliptični ton poslanice, ki je napravil vtis, da se doma rušijo stebri slovenstva - da slovenstvu takorekoč bije zadnja ura in to menda zato, ker so tam na vladi komunisti. Tako daleč pa še nismo. Da problem slovenstva kot nacionalni pojem obstaja v gotovih krogih - uradnih in kulturnih - ni dvoma, toda analizo tega problema je treba podpreti z argumenti, ki jih je polno, in ne s posploševanjem, ki ne loči zrno od plevla.

Nedvomno obstaja velika razlika med totalitarno in demokratično oblastjo, kot je nedvomno dolžnost vsakega politika, da je pripravljen prevzeti odgovornost za oblast, če jo dobi na svobodnih volitvah. Toda, kot je že bilo ugotovljeno, so od članov sedanjega NO bili samo trije izvoljeni za narodne poslance in to pred 34 leti. Kljub temu pa se celotni NO smatra za "suvereno in najvišjo upravno oblast" - "dokler ne nastopijo urejene razmere". Tako beremo v "narodni izjavi" NO od 29. oktobra 1944. To naj bi bila menda ona "kontinuiteta političnega predstavnštva", o kateri govori dr. Urbanc in h kateri naj bi si Slovenci čestitali. Pri tem pa je poznano tako dejstvo kot de facto in de jure priznanje neke oblasti na področju neke države. Vel. Britanija npr. prizna neko oblast de facto, ko postane jasno, da se ta oblast razteza nad celotnim državnim teritorijem. Za prizadete je to morda nevšečna zadeva, za tujo državo je to politični realizem, ker gre prvenstveno za njene interese. Nihče ne bo bil bitke za nas, ako je ne bomo bili sami! Mislimo, da smo o tem dobili dovolj pouka za časa zadnje vojne, ko smo verovali v to, da Angloameričani ne bodo "dovolili", da komunizem prevlada v Jugoslaviji. Niso ga dovolili v Trstu, na Koroškem in v Grčiji, ker so bili to njihovi interesi. "Uzdaj se use i u svoje kljuse" - bo še vedno veljalo. Pri tem pa lahko iščemo zaveznikov, ki bodo spet na prste preračunali, ali se jim izplača...

Dr. Urbanc se moti, ko pravi, da je NO "politična formacija, osnovana na osnovi zadnjih svobodnih volitev v domovini". Zadnje svobodne volitve so se vršile leta 1928. Narodni odbor je nastal na podlagi sporazuma med vodstvom Slovenske ljudske stranke in slovenskega dela Jugoslovanske nacionalne stranke (danes Slovenske demokratske stranke) leta 1944 in se na podlagi tega sporazuma še danes izpopolnjuje, kadar pride do izpraznjenih mest, s člani teh dveh strank. Pri tem moram poudariti, da je Slovenska demokratska stranka pokazala več smisla za reorganizacijo NO kot Slovenska ljudska stranka, najprej s tem, da je odstopila eno svojih mest - brez odgo-

varjačo koncesije s strani Slovenske ljudske stranke - pokojnemu dr. Celestinu Jelencu, predstavniku slovenskega dela Socialistične stranke Jugoslavije (pokojnega dr. Topalovića), in nato Alojziju Zupanu, tajniku Zveze Liberalov Slovenije, čeprav ni bil član Slovenske demokratske stranke. Slovenska ljudska stranka je vseskozi vztrajala na tem, da mora imeti v NO eno mesto več kot vse druge stranke in skupine skupaj. A med tem - od 1928. leta dalje - smo doživeli razpust parlamenta, kraljevsko-Živkovićevo diktaturo, JRZ v kateri se je stopila SLS, Stojadinovića, pristop k trojnemu paktu, banovino Hrvatsko, puč, okupacijo, socialno revolucijo, državljansko vojno, Šubašičev-Titov sporazum in 27 let komunističnega raja - da naštejem samo nekaj faktorjev, - kar je vse do korenin spremenilo slovensko družbo. Mar se ne upira zdravi pameti, da se po vsem tem kdorkoli v emigraciji sklicuje na pravico do "suverene in najvišje upravne oblasti"?

ŽELJE BREZ DEJANJ

Dr. Urbanc pravi, da je trditev, da se NO bori za kako oblast nad političnim delovanjem, "neumestna trditev". Ker se ne ukvarjamo z literaturo in poezijo, ampak s politiko, smatram, da dokler NO ne zanika veljavnosti zadnjega odstavka "narodne izjave" NO od 29. okt. 1944, da "kot vrhovna oblast združuje začasno, dokler ne nastopijo urejene razmere, v svojih rokah pravice suverene in najvišje upravne oblasti", da je trditev KLICA TRIGLAVA še kako umestna, ker se vprašanje razširitve in reorganizacije NO že 25 let vrti okrog te postavke in ključa "predstavnštva" v NO, da o politični platformi sploh ne govorim. In ker NO že 25 let poziva, da se mu slovenske organizacije in posamezniki pridružijo in ga podprejo, ne da bi te stvari kakorkoli dejansko in javno modificiral, do take pridružitve in podpore ne prihaja. A kaj šele, da bi ga kdo hotel podpreti v zamejstvu (na Koroškem in Primorskem) in doma. Zato so tudi "prvi poskusi", o katerih dr. Urbanc govori, propadli. "Željo" NO mora spremljati tudi odgovarjajoča akcija in dejanja - na besede ne da nihče več nič. A da se danes govori o "daljnji Argentini" v tej zvezi, je to predvsem zato, ker se je sedež NO preselil tja z izvolitvijo dr. Miloša Stareta za njegovega predsednika in ker ga gotove organizacije tam podpirajo "kakršen je" - kar ni primer na drugih kontinentih. Ako NO res želi "razčistiti pojme" v emigraciji in za ljudi doma, kot pravi dr. Urbanc, potem naj jih razčisti najprej v svoji lastni hiši, kaj namreč NO danes je in predstavlja z ozirom na svojo originalno osnovo iz leta 1944, katere se tako krčevito oprijemlje. To mogoče ni v interesu strank, ki sta v njem zastopani, - predvsem SLS, - toda je v interesu demokratičnih Slovencev doma in na tujem. Kdor pa postavlja svojo stranko pred "narodni blagor" - kot to počne tudi vodstvo Zveze komunistov - potem naj se ne čudi kritiki in

odločni zavrnitvi takšne "demokratske" prakse. Pri vsem pa je najbolj posrečeno tudi dejstvo, da predstavniki SLS doslej niso nikdar javno, recimo v tisku, polemizirali ali diskutirali o tej zadevi, ampak so raje prepuščali polemiko predstavnikom SDS ali onim, ki so zunaj NO. Zakaj? Ker je SLS prevzvišena za reševanje tako resnih problemov - ali pa ker misli, da ji bo narod "zaupal" kar sam od sebe kot svoje čase?

KDO JE ZA NOVO ČEŠKOSLOVAŠKO?

Enako se ne strinjam, da je "edina logična rešitev za KP večja ali manjša naslonitev na levi blok" in da se "sedaj počasi, vendar dokaj sigurno, pomikamo nazaj v Vzhodni blok". "pomikanja nazaj v vzhodni blok" se ne boje samo demokratični Slovenci doma - bojijo se ga tudi številni komunisti, ki jim ni prav nič do vrnitve v stalinizem. Nesreča precejšnjega dela emigracije je v tem, da meče vse člane ZK in vse nekdanje člane OF v skupen koš s stalinisti. Niso vsi ljudje neumni - tudi če so komunisti, kot niso vsi ljudje, ki imajo polna usta demokracije, pametni in pošteni. Tudi za komuniste ni edina rešitev, da se naslonijo na "levi blok", ako se pri tem misli na Moskvo. Na koncu koncev, kaj je sploh to "levi blok"? Mar sama beseda "levi" ne zveni enako kot svoje čase - in v gotovih krogih še danes - beseda "liberalec"? Nobenega dvoma ni, da v ZK obstajajo elementi, ki bi šli jutri z Moskvo in odigrali drugo Češkoslovaško, kot obstajajo elementi, ki jim kaj takega niti na pamet ne prihaja. V tem pogledu obstaja diferenciacija v ZK, ki ustvarja stalno nestabilnost in se je pokazala tudi pri obračunu s hrvaškim vodstvom Dabčević-Tripalo-Šibl. Toda s posploševanjem je možno tudi te druge elemente pognati v objem Moskve. Pri tem nam mogoče ne bi bilo tako hudo, če bi samo oni šli medvedu v žrelo - toda z njimi bo šla tudi Jugoslavija in Slovenija, pa je treba o tem malo bolj realistično premisliti.

Dr. Urbanc se tudi moti, ko pravi, da ni nobene razlike med emigranti, zamejci, brezdomci itd., in da taka trditev "namiguje na politično manj pomembne emigrante, kar ne odgovarja dejstvu". Mogoče dr. Urbanc ne loči med temi termini, sicer ne bi mogel kaj takega trditi. Emigranti so oni, ki so prostovoljno "emigrirali" s slovenskega ozemlja - pa naj bo to iz Jugoslavije, Koroške ali Primorske. Zamejci so oni, ki živijo za mejo Slovenije - v Italiji in Avstriji. Brezdomci pa bi verjetno bili ljudje, ki so odšli iz Slovenije po drugi svetovni vojni, ker niso imeli doma doma, ker niso emigrirali, ampak zapustili Slovenijo po sili in se raztepli po svetu - kdorkoli jih je že hotel sprejeti. V prvo kategorijo pridejo predvsem predvojni emigranti, v tretjo pa mi. Zamejci pa niso emigranti in povečini nočejo imeti stikov z našo politično emigracijo, da se ne bi "kompromitirali" odn. da bi si ohranili proste roke v ideološkem in organizacijskem pogledu. Kar se jadikovanja o pomoči zamejcem iz SFRJ tiče, je v veliki meri upravičeno in v tem pogledu se strinjam z dr. Urbancem. Ne strinjam pa se, ko pravi, da "kakih izboljšav na žalost ni za pričakovati, dokler bo KP na krmilu". Razen dejstva, da obstajajo ljudje in institucije doma, ki se brigajo za zamejce, pa

čeprav imajo malo uradne podpore, bi radi vedeli, kakšen program ima "alternativna vlada" slovenskih in jugoslovanskih demokratov in njihovih strank v tem pogledu? O tem ne vemo nič. A če sodimo po pomoči, ki jo je zamejstvo bilo deležno od Jugoslavije med obema vojnama, si zamejci tudi od spremembe režima v Jugoslaviji nimajo kaj posebnega obetati. Tudi oni se morajo "uzdati use i u svoje kljuse". Celotni zamejci, ki so pred fašizmom pobegnili v Jugoslavijo pred vojno, niso bili sprejeti ravno z odprtimi rokami, - marsikje ravno obratno.

MANJŠINSKI KONGRES

(Zaključek s 4. strani)

pravice ljudem, ki imajo do tega pravico. S pripadniki slovenske manjšine v teh dveh deželah postopajo kot z drugorazrednimi državljani, ker so drugačne narodnosti kot večina prebivalstva. Namesto pravic jim država podeljuje ugodnosti v majhnih dozah in to po dolgi borbi in osebnih nevšečnostih, - vključno mednarodno obvezni pogodbi, ki garantira te pravice.

Naj omenimo, da je bila ta manjšina izpostavljena brutalnemu preganjanju in postopnemu procesu iztrebljenja za časa fašizma in nacizma. Minulo je 27 let odkar je bil fašizem poražen in smatramo, da je skrajni čas, da ta manjšina, ki je tako mnogo prestala, dobi svoje pravo mesto v družbi na enakopravni osnovi z drugimi narodnostmi teh dežel. Apeliramo na vse demokrate, da podprejo njeno stvar.

Obenem želimo izraziti svojo solidarnost z drugimi narodnimi manjšinami, ki imajo podobne probleme, in naše goreče upanje, da bo vaš kongres zelo prizadeven in da bo vaš glas odjeknil v mednarodni areni ter vzburkal mednarodno javno mnenje, tako da se bodo voditelji, ki se jih tiče, zavedli sramote, ki jo njihove dežele trpijo zaradi krivic prizadetih narodnih manjšin.

Zveza liberalov Slovenije je tudi poslala kongresu pozdravno pismo, v katerem opozarja delegate na osnovne pogoje, ki lahko zagotovijo mir v svetu - kot so zapisani v Oxfordskem Manifestu Liberalne internacionale. Med temi pogoji je spoštovanje jezika, vere, šeg in navad narodnih manjšin. "V tem smislu se zahvaljujemo kongresu za kakršnokoli podporo, ki jo lahko da slovenski manjšini v Italiji ter slovenski in hrvaški manjšini v Avstriji, da bi dobile svoje legitimne pravice," piše v pismu. "Avstrija še vedno ni izpolnila določil državne pogodbe, ki se tičejo narodnih manjšin na Koroškem in Gradiščanskem, katere je prostovoljno sprejela 1. 1955, medtem ko Italija še vedno noče priznati slovenski manjšini v Furlaniji-Juljski Krajini iste pravice, katere je podelila nemški manjšini v Južnem Tirolu. V upanju na vašo pomoč, želimo kongresu najboljši uspeh pri svojem delu," zaključuje pismo Zveze liberalov Slovenije. (ps)

Ponovno je prišlo na Koroškem do sestanka slovenskih političnih predstavnikov in izvoljenih občinskih odbornikov. V Tinjah so to pot potrdili odločitev, da gredo koroški Slovenci to pot na občinske volitve s svojo lastno listo.

Današnja vloga zdomske Slovenije*

Pred nekaj meseci sem izrazil željo, da bi letos rad prišel v Drago. V odgovor sem dobil sporočilo, naj bi tu tudi kaj povedal.

Od tedaj me na mojih poteh po precej širnem svetu spremlja, rekel bi preganja dilema, ali naj bi zbral nekaj programatskih trditev, jih naslonil na citirane izjave, podprl z dokumentacijo, ki jo je kdo kje v svetu našel in ki ji zaradi zunanje uglednosti ne bi smeli odrekati objektivnosti; ali pa naj bi vam prikazal, kako kot soudeleženelec, subjekt in objekt, doživljam to svojo lastno prisotnost v širokem svetu - da je ta svet dovolj širok, naj navedem, da je New York le malo več kot na pol poti od tod do mojega novega doma - istočasno pa naj bi pokazal, kako slovenske izkušnje, moje in drugih Slovencev v svetu, sovpadajo z izkušnjami drugih narodnostnih skupin v podobnih pogojih, čeprav mi neradi priznamo, da naši problemi niso edinstveni.

Ni prvič, da se dotikam teh vprašanj: problemov Slovencev v svetu, problemov njihovega fizičnega in biološkega obstanka, problemov njihovega ekonomskega življenja in procesov njihovega psihološkega vraščanja v novo, medtem ko jim vzporedno odmirajo nekdanje korenine. Osebne izkušnje po svoje barvajo ta gledanja. Ker sam ne verjamem, da je človek sposoben dojeti in popolnoma razumeti objektivno realnost, zato je vsako človeško gledanje le subjektivno. Vprašanje je le, kako daleč je moje gledanje odmaknjeno od nekega povprečnega zrenja tuje rodca v novem svetu, četudi je tudi njegovo gledanje le subjektivno.

Znani ameriški geograf je pred nedavnim zapisal, da je za sedanost preteklost le spomin, bodočnost pa pričakovanje: preteklost ostaja v nas v obliki spominov, v podobah, ki so ne le časovno odmaknjene od trenutka, ko so nastajale, tudi spremenjene so, kot bi jih gledali skozi filter; da nes tudi ustvarjamo bodočnost s predvidevanji, z načrti, z upi. Tudi slovenska prisotnost se tej nujni povezanosti med preteklostjo, sedanostjo in bodočnostjo ne more izogniti, četudi bi se ji rada. Plodovitejša so razpravljanja o načrtih za bodočnost kot je pretresanje zgodovine, ki je ne moremo spremeniti, četudi se iz zgodovinskih izkušenj lahko nekaj naučimo za bodočnost. Slovenska prisotnost v svetu je nujen izraz vse naše preteklosti, slovenski obstoj v svetu se za bodočnost oblikuje danes. Četudi je bodočnost svet pričakovanj in upov, naj bi v teh pričakovanjih in upih ne šli predaleč proč od vsega, kar smo mi sami in kar so druge narodnostne skupine doživele na domačih tleh in po svetu.

V slovenski zamejski in zdovski literaturi pogosto

naletim na trditve o edinstvenosti slovenske bitnosti in edinstveni zgodovinski poti, po kateri so Slovenci doslej hodili in po kateri naj bi šli v bodočnost. Žal te trditve ne vzdrže temeljitejše analize. Četudi je vsak primer zgodovinskih dogodkov edinstven, čeprav je vsak konkretni doživljaj neponovljiv, je vendarle iz njih mogoče izluščiti nekaj bolj splošnih smernic in zgodovinskih analogij, ki bi mogle pojasnjevati tudi slovensko bitnost: edinstvenosti so le podrejene splošnim 'zakonom' dogajanja. Ne vidim razlogov, čemu naj bi bila slovenska prisotnost in slovenska bodočnost drugačna kot je preteklost, sedanost in bodočnost drugih narodnostnih skupin. Če se omejim predvsem na zdomske Slovence, njihovo vraščanje v novi svet, njihovo ohranjanje in umiranje ne kaže nobenih posebnosti, takih namreč, da bi jih ne zasledili pri drugih narodnostih. Morda je pri Slovencih tempo vraščanja in odmiranja drugačen, prvine asimilacijskega procesa niso edinstvene.

Radi bi videli, da bi naši otroci ne šli po poti asimilacije, a toka asimilacije v družini ne moremo ustaviti, razen če bi otroke zaprli doma in jim preprečili vse stike z zunanjim svetom. Tok asimilacije lahko začasno zadržimo, kakor ga zadržujejo slovenska občestva, slovenske fare (četudi te včasih vršijo vlogo pospeševalcev asimilacije), slovenske publikacije, ne morejo ga ustaviti. Slovenska bitnost tudi ne more zabrisati prepada med generacijami: doma je ta prepad omejen le na generacijo, ki vendarle ostajajo v slovenskem okviru, v zdomstvu se prepada med generacijami veže s prepadom v etnični identiteti, med starši, navezanimi na stari dom, in otroci, vraščeni v novo domovino. Le iluzorno bi si bilo predstavljati, da bi mogli ta prepada bodisi premostiti, bodisi preprečiti.

ZAMEJCI IN ZDOMCI

Četudi je delitev Slovencev, ki žive izven administrativnih meja Slovenije na zamejce in zdomce v marsikaterem oziru nepotrebna in tudi škodljiva - kakor je vsaka delitev sama po sebi lahko škodljiva, bodisi delitev Slovencev po potnih listih ali na tiste z rdečo izkaznico ali brez nje - je vendar med zamejci in zdomci, ki oboji žive zunaj meja, bistvena razlika: zamejci, živeči za mejami administrativne Slovenije, so fizično naslonjeni na maaično enoto ter sestavljajo njeno prostorno nadaljevanje, zunanje odločitve ustvarjalcev mednarodnih meja so jih napravile za 'zamejce', pa najsi so to sami hoteli ali ne.

Zdomci so po teritorialnem okviru in po svojem značaju drugačni ljudje: premaknili so se v prostoru, od-

šli so v svet iz kakršnih si bodi razlogov, v svetu so, teritorialno so odmaknjeni, ne žive na sklenjenem slovenskem ozemlju. Najsi bodo odločitve krojilcev mednarodnih meja kakršne koli, ni verjeti, da bi kraj njihovega bivanja in dela kdaj postal formalni del administrativne Slovenije. To so ljudje brez slovenskih tal, brez teritorialne naslonirve na matično Slovenijo. Njihove vezi s slovenskim svetom niso spontane, njih vezi so hotene, ustvarjene z naporom in ohranjene s trudom, kajti postale so izraz svojskega hotenja: biti del slovenstva, pa naj bi bilo to slovenstvo še tako šibko ali vez še tako drobna.

Že ducat let je od tega, ko sva o teh zadevah razpravljala s prijateljem Bogdanom Novakom, sedela na kameniti obali Michiganskega jezera v Chicagu, na kraju, ki je postal leta 1968 svetovno znan po chikaških nemirih. Večer za večerom sva pletla misli o slovenski afirmaciji, o povezavi razdrobljenih koščkov slovenstva v tem ogromnem svetu. Takrat še nisem mogel vedeti, kako prostorna je že samo Amerika, kako daleč se je razlezla proti Pacifiku.

Zdomska Slovenija torej ni teritorialna. Prostorske pogojenosti so zdrobljene, funkcijske vezi, ki se doma prepletajo v notranjosti teritorialnega okvira, so v svetu odprte vsem zunanjim motnjam in posegom.

Ustvarjanje teritorialnih enot v svetu, graditev slovenskih naselbin in slovenskih sosedstev so izseljenci dolgo smatrali za predpogoj 'slovenstva v svetu'. Ogromni napor, veliko denarja je bilo vložena in ga zdomci še danes vlagajo v graditev takih 'getov', v veri, da bo z njimi slovenstvo ostalo, brez njih bi se izgubilo. Varljivost tega mišljenja, ki pač ni svojsko samo za Slovence, je privedla do dileme: ali vzdrževati slovenska naselja, slovenske institucije, fare in trgovine, družabne prostore, domove in zavarovalnice in s tem zagotoviti življenje, ali pa iti po nezadržni poti narodnega izginotja. Nedvomno slovenske institucije zadržujejo asimilacijo, a preprečiti je ne morejo.

Kot soudeleženelec in kot opazovalec sem to dilemo preživel, zato so moje trditve subjektivno pobarvane.

KULTURNI KOMPROMIS

V svetu je teritorialno pogojeno slovenstvo varljivo. Slovenske naselbine v ameriških mestih, ki so jih rojaki zgradili in do danes ohranili - kdo ve, koliko let bo to ohranjanje še mogoče - žive na zelo omejenem prostoru. Omejene pa so tudi v tem, da označujejo za slovensko, kar se v tej naselbini dogaja, četudi so prijemi in posegi zmaličen kompromis med spominsko podobo slovenskih oblik in površno sliko tega, kar naj bi bilo 'amerikansko'. Slovenski emigrantski obiskovalci domovine naj vam bodo odmev te zmesi slovenstva in amerikanstva, kajti velik del njih predstavlja ta neizdelani kulturni kompromis.

Zdomska Slovenija sloni le na funkcijskih vezeh. Njena rast in moč sta direktno odvisni od intenzivnosti teh

povezanosti z drugimi aktivnimi jedri v zdomstvu, v zamejstvu in v matični domovini. V vsaki funkcijski povezanosti v socialnih skupinah je aktivnost tokov odvisna od obeh aktorjev: vez med njima mora biti živa, pretakanje v obe smeri je za življenje nujno. Enosmerni tok je nezadosten. Odgovornost je torej na obeh soigralcih. Zaman so očitki, kaj vse naj bi zdomci, ali zamejci, ali ljudje doma napravili, nudili in posredovali. Če ni pretakanje dvosmerno, bodo vezi izgubile smisel življenja in usahni-le in jih ne bo zlahka oživetil.

V vsaki funkcijski povezanosti v sistemu je nujen smoter. V današnji družbi v svetu vstaja ne le vprašanje, kaj naj mi sistem prinese v materialnem pogledu, pač pa tudi, kakšno socialno, kulturno in duhovno obogatitev mi nudi. Revolucionarnost današnje mladine v Angliji in Ameriki - te dežele najbolj poznam - je že prešla iz razdobja rušenja (razen anarhističnih skupin, ki predstavljajo majhno, a tesno povezano skupino) in se preusmerila v iskanje bolj dalekosežnih smotrov, pri čemer so dolgi lasje in razcefrane hlače le simboličen odklon nekdanjih in sedanjih prijemov ustaljene družbe.

Čemu? Isto vprašanje bi si morali sami zastaviti: ali je ohranjanje slovenske prisotnosti vrednota sama po sebi, zato ker je slovenska in torej vredna, da jo ohranimo kljub žrtvam, ali pa je vrednota zaradi svoje drugačnosti, ki nas v tujem svetu bogati in plemeniti. To dilemo med splošno in specifično vrednostjo večkrat pretrmam, a nimam zadovoljivega odgovora.

Smotrnost sistema se ne da meriti z njegovo učinkovitostjo. Medsebojna povezanost členov v sistemu, v našem primeru posameznikov, skupin in naselbin je za kratko dobo mogoče brez pravega smotra, lahko je sama sebi namen, kaže se lahko v visoki številki dopisov, članov, podpornikov ali tudi udeležencev prireditve, da se lahko ponašamo s tem, koliko nas je. Slovenci se že dolgo borimo s svojo 'majhnostjo', ker vidimo v njej nezadostnost za svoj popolni razvoj, ker nekako nismo dorasli sami sebi in si z izgovorom majhnosti lečimo boleest nezadostnosti. Zato smo od nekdanj radi napihovali številke udeležencev na zborovanjih, kongresih, taborih in volitvah, ker smo si s tem ustvarjali iluzijo pomembnosti.

Smotrnost sistema obstaja izven sistema, sistem utesnjuje ali pospešuje delovanje, a v človeških sistemih je smotrnost zunanja, intuitivna ali sprejeta vrednota, izhajajoča bolj iz vere kot iz organizacijske pogojenosti.

Čemu? Smotrnost organiziranega sistema na domačih tleh izgubi smisel za svoj obstoj izven meja s Slovenci naseljenega ozemlja. Teritorialnost in suverenost na domačih tleh, v mejah in ob mejah administrativne Slovenije, se izniči stotine in tisoče milj proč od nje.

Aktivnost sistema je odvisna predvsem od energije, ki se pretaka med elementi po vezeh med njimi, vendar sistem in aktivnost v njem potrebuje zunanje cilje in ne moreta biti sama sebi namen.

Pred dvema mesecema, koncem junija letos, sem po geografskem kongresu v Victoriji, v Britanski Kolumbiji na pacifični obali Kanade, prodrl v malo obljudeno in komaj dostopno obalo oceana daleč na severu. Z družino smo se ustavili na visokem bregu. Tišino okolja je motilo nenehno šumenje visokih valov, ki so se prelivali na peščeno obalo. Tu in tam je na peščini stal šotor, ob njem ogenj, v odeje zaviti neznanci so si ga zakurili. Tudi mi smo napravili isto: postavili šotor, zakurili ogenj, pripravili spalne vreče, nato sedli in poslušali morje. Družina, tisoče milj proč od Slovenije, brez teritorialnih korenin, vendar funkcijsko povezana s sistemom. V žepu sem imel pismo prijatelja, v katerem mi sporoča podrobnosti tega sestanka v Dragi. Poleg njega tudi argentinski "SIJ" s komentarji o zborovanju. Vezi, s smotrom, tanke niti, ki se pletejo preko kontinentov, brez teritorialne osnove, brez zemlje in brez tal, vendar del slovenstva. Res je, danes ne mislim dosledno slovensko, sanjam bodisi slovensko ali italijansko ali angleško, priznam, da je moje slovenstvo manj ekskluzivno, kot je bilo pred dvajsetimi leti, priznam tudi, da je manj živo, kot je bilo nekdanj, po eni strani zaradi silne rasti novih vezi, novih neslovenskih povezanosti, po drugi zaradi navora, ki ga ohranjanje slovenskih vezi zahteva.

Zdomska Slovenija, brez teritorialnosti, je le izraz ene vrste funkcijskega sistema, takega namreč, v katerem definirani prostor ni nujen pogoj za obstajanje sistema, marveč je prostor bolj ovira, ki ga mora po vezeh pretakajoča se energija premostiti. Prostor, svet, ki ga pošta, telefon, radio in televizija preprezajo, povezujejo in oblikujejo.

TOGOST PROGRAMOV

Programatične izjave o tem, kakšna naj bi bila vloga Slovencev v svetu in doma redko prodrejo v ljudi, še bolj redko sprožijo zavestna dejanja, ki naj bi vodila do jasnejše in polnejše vloge Slovenca kot človeka in Slovenca kot koristnega člana kulturno-socialnega sistema slovenstva.

Načela toga stališča se pogosto bijejo z realnostjo sodobnosti, neskladnost med načeli in realnostjo težijo po zblizanju in izničenju razporka, pri čemer naj bi se realnost približala načelom, ne da bi pri tem načela upogibali in jih tako približevali empirični realnosti. Dogmatizem te vrste Slovincem očitno leži, saj se desetletja ob tem izživljamo, ne da bi mogli pokazati na konkretne dosežke, kjer naj bi končno dosegli skladnost med načeli in realnostjo. Po eni strani se nezadostno zavedamo, kako je potrebno aktivno poseganje v izoblikovanje realnosti, po drugi dajemo premalo cene dinamični spremenljivosti načel, vrednostnih lestvic in tudi empirične realnosti.

Togost socialistične načelnosti v administrativnih mejah Slovenije najde odmev v togih programih izven meja. Četudi je razlika v načelih velika, ni skoro nobene razlike med njimi po togosti ali prilagodljivosti dejanskemu stanju. Normativni principi, ki naj bi nam merili

sedanjost in risali bodočnost, ostajajo neostvarljivi. Razmak med principi in realnostjo se vstrajno veča.

Slovenci v zdomstvu so obreženi s togostjo sistemov, iz katerih so izšli, od avstrijskega deželanstva, preko predvojne Dravske banovine do povojne socialistične republike. Spoznavanje dinamične spremenljivosti današnje stvarnosti navadno izgine, ko se zdomec časovno in prostorno odmakne. Spomin postane glavni vir predstav 'domačnosti', 'slovenstva' in 'domovinstva'. Spomin, ki se čudno poigrava z nekdanjimi vtisi, jih spreminja in predstavlja, ne da bi zahteval zavestno sodelovanje in umski napor. Spomin, ki postaja vedno bolj abstrakten in že zaradi svoje abstraktnosti vedno bolj odmaknjen od stvarnosti. Slovenec v svetu se oklepa skupka iluzijskih predstav ter z njimi živi, ustvarjajo mu vtis realnosti, a imajo z realnostjo vedno manj opravka. Zdomska kultura kaže na ta odmik in na ta svet iluzij, kaže ga v sanjskih prikazih nekdanje sodobnosti, ki se istočasno bije z realnostjo tuje sodobnosti, ne da bi jo mogla vskladiti ali podrediti.

KAKO SO ŠTELI SLOVENCE

Štetje prebivalstva v letu 1971 je ugotovilo, da je preko 60 tisoč ljudi iz republike Slovenije začasno na delu zunaj meja današnje Jugoslavije. Tod so všteti seveda le prijavljeni odsotni, bodisi da so izven administrativnih meja svojevoljno ali poslani z odobrenjem 'nadležnih organov'. Vsi drugi, med katere spadam tudi sam, so bodisi odpisani, ker uradno ne obstajajo, bodisi so namerno pozabljeni, ker je priznavanje njihove eksistence nezaželjeno.

Ne vemo, koliko je Slovencev v zdomstvu. Dalo bi se približno oceniti, koliko ljudi slovenskega porekla je v svetu, kajti biološki izvor je objektivno dejstvo, ki ga zunanji pogoji ne spremenijo. A število ljudi, ki se kakorkoli še štejejo med Slovence, je dokaj manjše, bolj spremenljivo, ter ga je zato težje ugotoviti. Zaradi tradicionalne polarizacije med slovenskimi izseljenci so tudi zgodovinski in dokumentarni viri nezanesljivi: nekdanji smo šteli ali konservativne, ali napredne, a malokdaj oboje; danes štejemo bodisi podpornike in simpatizerje, bodisi nasprotnike sedanjemu političnemu režimu v Sloveniji, a redko oboje. Dejansko imata ti dve skupini, če jih smem tako imenovati, silno malo skupnega, morda le zunanji okvir obiskov domovine ter prireditvev, ki jih obe skupini smatrata za dovolj nevtralne. Te polarizacije, ki se seveda v podrobnostih še mnogo bolj drobi in se zaradi vedno tesnejših vezav z novo okolico tudi neprestano preusmerja, ne velja zanikati, niti je ni mogoče premostiti.

Naj navedem le primer zbiranja arhivalnega gradiva o slovenskih izseljencih v Ameriki. Večina arhivalnega gradiva izginja v ognju ali na smetiščih. Zbiranje, ki so ga začeli na univerzi v Minnesoti je imelo od vsega začetka 'napredno barvo, delno po osnovi zbirke, zapuščini urednika Moleka, delno zaradi stikov, ki so jih Ameriški zbiravci navezali z Izseljensko matico in z inšti-

tuti v Ljubljani. Kot tako je bilo zbiranje obarvano kot 'tirovsko', četudi se nas je nekaj trudilo, da bi središče postalo splošno in kolikor mogoče vsem odprto. Po nekaj letih je napetost zvođenela, ker so se arhivi razširili na druge narodnosti, središče je dobilo novega direktorja italijanskega rodu ter je zbiranje slovenskih arhivalij postalo postransko. Istočasno vrši podobno zbiranje center v Kentu (Edi Gobec), v New Yorku (Janez Arnež), v Colorado in Clevelandu.

Ohranjanje slovenskega življenja v svetu je mogoče le z vezmi. Z živimi, jasnimi, močnimi vezmi, ki bodo omogočale pretakanje v obe smeri. Ustvarjanje organizacij, odborov in listov je le kratkotrajna rešitev, le začasno zavlačevanje nujnosti asimilacije, mnogo bolj kratkotrajno kot je življenska moč živih človeških vezi med znanci, prijatelji, sodelavci. Kajti le žive vezi utrjujejo globino človeških odnosov ter se spletajo preko zunanjih okvirov. Brez teh živih vezi mene ne bi bilo v Drago.

TRIJE SISTEMI

Preživeti bi že morali dobo jokavega slovenstva in Bleiweisovskega čitalništva, zaradi katerega nam otroci uhaajo, kajti četudi naj bi bilo ohranjanje slovenskih narodnostnih prvin v zdomstvu hvalevredno, pomenja vsako ohranjanje statičnih kvalitete tudi ohranjanje preživelih oblik, ki izgubljajo svoj življenski smisel doma, ker se odmikajo od živeče domače sodobnosti, istočasno pa ostajajo vsebinsko in funkcijsko odtujeni v sodobni realnosti zunaj okolja, v katerega so postavljene. Slovenska kultura v zdomstvu se bje za življenje in za tako obliko življenja, ki je nikjer drugje ni več. Iluzije slovenske oblike sicer ostajajo kot vabljliva gesla, a ostvarjanje takih varljivih simbolov ne reši problema slovenske kulturne eksistence v svetu.

Troje simbolov raste med nami:

1) Sistem realnosti in iluzij slovenskega domačega sveta, slovenskih socialnih, kulturnih in političnih vezanosti, sistem vrednot, gibanj, pretakanj, sistem, ki je v nepretrganem razvoju v domačem teritorialnem okviru.

2) sistem 'tujega sveta', podobno prepleten, podobno dinamičen in spremenljiv. Slovenec v zdomstvu prehaja iz prvega v drugega, nerad odlaga vrednote in vezi z domačega sveta, mnogo vezi ima slovensko oznako samo zato, ker jih je človek srečal na Slovenskem. Joel Halpern je v antropoloških raziskavah balkanske kulture našel mnogo podobnosti z Indonezijo, brezjanska Marija ima mnogo inačic na Avstrijskem, niti dve najbolj popularni 'slovenski vrednoti' v zdomstvu, polka in potica, nista slovenski monopol. Ob počasnem in postopnem nadomeščanju od doma prinesenih elementov z novimi elementi zdomstva, se bjejo stare vezi z novimi, stare vrednote z novimi spoznanji, ter nastaja ob tem

3) tretji sistem, ki ni ne prvi ne drugi, pač pa povsem nov sistem 'emigranta kjer se elementi in vezi prevrednotijo, izpreminjajo svojo medsebojno vrednost in pomenbnost, vendar so v psihi zdomca identificirani s 'slovenskim svetom', ker zdomec vidi, da niso integralen del no-

vega sveta.

Zdomska Slovenija, katere delček sem, je začasna, izumirajoča podoba, ki ji bo bodoče življenje in obstajanje omogočeno le z neprestanim in nezadržnim dotokom novih ljudi, brez ozira na to, koliko truda vložijo v oživljanje zdomske Slovenije matična domovina ali zamejska Slovenija. Biološke zakonitosti rojstev, rasti in smrti doslej ni bilo mogoče spremeniti. Mogoče pa jo je zadržati.

Moja potovanja po svetu so iskanja. Ne tolko iskanje novih vtisov v novih, poprej zame neznanih deželah, predvsem so to iskanja samega sebe. Iskanje vezi, iskanje tistih drobnih niti, ki se v življenju spletajo med posameznikom in svetom, ki ga doznava in spoznava. Zato so potovanja po svetu po eni strani prijetne bogatitve, po drugi pa boleča doživetja. Kot delček zdomske Slovenije sem pogosto zaman iskal odgovora in spoznanja vezanosti na julijskih romanjih v Lemont blizu Chicaga, na piknikih slovenske pristave pri Clevelandu, ali na zborovanjih v Torontu ali pri slovenski maši v San Franciscu. Žal sem doslej zaman iskal jasnih vtisov navezanosti na predmete in ljudi v matični Ljubljani. Ne bi rad pospelševal svojih doživetij, a prepad med realnostjo sodobnosti in med iluzijo sanjskega sveta je vedno globlji.

Za Slovenca v svetu je ohranjanje vsake slovenske drobtine napor. Vsaka slovenska beseda, ki jo še znam, je rezultat zavestnega napora, brez njega bi mi beseda zbledela in izginila. Spontano, breznaporno preživljanje teh elementov slovenstva ne obstaja. Kar more biti doma in v zamejstvu spontano in samo po sebi umevno, je v zdomstvu rezultat zavestnega napora.

Zdomski Slovenec je brezdomec. V tujem svetu se naslanja na simbole nekdanjega doma, simbole iz časov, ki se jih spominja: Ljubljana izpred tridesetih let, brez Metalke, Litostroja in stanovanjskih stolpnice, podobe domačih vasi izpred avtomobilske dobe, morda mu je uspelo ohraniti živo lipo na vrtu, za božič še spečejo potico, škofjeloških kruhkov ne uspejo več napraviti.

Ta dvojnost, napopolna povezanost z novo stvarnostjo v novem svetu in bolj sentimentalna kot realna navezanost na neko 'stvarnost' doma ni posebno edinstvena za preprostega človeka, ker je podobna dilemi, ki jo doživi kmečki fant, ko se preseli v mesto, a je globoka dilema za izobraženca, ki mu je tehtanje vrednot, precenjevanje doživetij in pretresanje zakonitosti kaj več kot drobna nevšečnost.

Nedavna razpravljanja v slovenskih revijah o konfliktnih med etničnimi vezanostmi in ekonomskimi nujnostmi slonijo na aprioristični podstavi, da sistema sovpadata, ali da sta med seboj nujno pogojena, da so torej konflikti samo izraz nepopolnosti v sistemih in ne konflikti med sistemi. Energija naj bi se pretakala po istih kanalih, med istimi, četudi neenakimi celicami, končni cilj naj bi bilo ravnotežje polnega soglasja.

Ta gledanja so v nasprotju z empiričnimi raziskavami sodobne sociologije, ki sicer ne odrekajo medsebojnih odvisnosti med sistemi, a jih ne enačijo. Preprosto povedano: Slovenec lahko ostane zavestni in tudi zavedni Slovenec, pa najsi dela v železarni v Ravnah, Capragu, Nikšuču, Bochumu ali Pittsburghu. Njegova slovenska zavestna povezanost s slovenskim telesom, kakor koli ga že definiramo, je sicer lahko odvisna od vezi, ki jih ima z delodajalcem, s sodelavci ali s skupnostjo združenega dela, a zaposlitev in storilnost nista odvisna od tega, če sprejema ali odklanja slovenstvo. Slovenski rojaki, delavci v clevelandski žičarni, niso napravili podjetja za slovensko, četudi so ga vzdrževali s svojim znojem; le neslovenski delavci so se naučili slovenskih kletvic.

NENEHNO ISKANJE

Za obstanek slovenstva v administrativnih mejah Slovenije ni neposredne nevarnosti; obstanek slovenstva za mejami je dobilo novih sil po zadnji vojni, a o tem bodo razpravljali drugi; slovenstvo v svetu pa bo moglo kot zavestno občestvo ostati in utrjevati le, če in dokler bodo med živimi člani in člani obstajale žive vezi, ki bodo obdržale živo, četudi skrčeno, prvo generacijo, ohranile zavest slovenskega izvora in nekaj slovenskih prvin v drugi generaciji in morda spomin na nekaj slovenskega še v tretjo. Izseljenski pikniki za živo slovenstvo v zdomstvu niso dovolj.

Ameriška Slovenija je iluzija, niso pa ameriški Slovenci ali bolje Amerikanci slovenskega rodu. Vezi, ki si jih posameznik splete v zdomstvu z neslovenskim zunanjim svetom hromijo njegovo slovenstvo, vsakodnevni vrti in dotiki ne puščajo dovolj časa in prostora za stike, ki bi jih lahko označili za slovenske. Dodatnih naporov je treba, da posameznik poleg vseh elementarnih nujnosti za obstanek v svetu zavestno ohranja ali tudi ustvarja vezi s slovenskimi jedri, s posamezniki in skupinami, kajti le s temi bo tok asimilacije zadrževal.

Vse to razpravljanje se vam lahko zdi kot odmev neznanega sveta. Meni je bil neznan, ko sem stopil vanj. A če mislimo, da je za zdomski del Slovenije treba vsaj vedeti, četudi zanjo nič ne napravimo, upam, da ti pogledi niso odveč.

Biti v svetu je nenehno iskanje, življenje v njem je sprejemanje kompromisov, na katere nismo dovolj pripravljeni. Vsiljeni so nam, ker nismo samosvoji krojilci lastne usode. Teža prilagojevanja nas spremlja - zato boste videli, da zdomski Slovenec ni veseljak, je le redko brezskrben, je precej vase zaprt in v sebi gradi nove oblike, ki jih ima za sprejemljive.

Slovenec doma navadno ni prisiljen, da z naporom afirmira svoje slovenstvo; zamejski Slovenec se zanj bori kot posameznik in kot živi član občestva, zdomski Slovenec mora imeti dovolj svojih energij, da slovensko navezanost sprejme in jo ohranja iz lastnih nagibov, kajti zdomska skupnost zanj niti ne obstaja, če ni zavestno njen člen:

skupnost brez teritorija, brez organizacije, navadno brez jasnega smotra. Posamezni zdomski Slovenci - če jih smem tako imenovati - vam lahko samo posredujejo izkušnje iz sveta, ki ga poznajo, ne morejo pa biti enakovredni člani vseslovenske skupnosti, čeprav tej skupnosti lahko prispevajo.

Zidovi okrog drobnih vaških enot se podirajo; četudi bi zidove okrog naših skupnosti v svetu na novo postavili, ne bomo za temi zidovi zadržali svojih otrok. Končno je bodočnost njihova. Zdomska Slovenija obstaja le po tistih slovenskih ljudeh, ki se po svojih formalnih in neformalnih vezeh še osebno čutijo za del slovenskega telesa.

Široki svet nas je zajel, vendar življenje vsakega dne obstaja iz drobnih dejanj in odločitev, odkritih misli ali podzavestnih reakcij:

na domačih tleh je večina sestavnih delov slovensko pobarvana,
v zdomstvu tisti sestavni delci, ki jih moramo spoznati za slovenske,
predstavljajo le manjšino. Če ni energije, ki bi vsaj te koščke držala pri življenju, bodo zamrli in bo za njimi ostal le nejasen spomin.

Da! Bog, da bi se tem drobtinam življenje ne izteklo prehitro!

* Tradicionalni študijski dnevi slovenskih izobražencev v Dragi se bodo letos pričeli 2. septembra. Predavali bodo dr. Boris Sancin, dr. Lojze Šuštar, dr. Stane Južnič in prof. Josip Vidmar, slednja dva iz Ljubljane. Koprski škof dr. Janez Jenko bo imel mašo z nagovorom.

Zgoraj objavljamo v celoti predavanje, ki ga je lani imel v Dragi dr. Jože Velikonja, profesor na washingtonski univerzi v Seattlu, v Združenih državah.

CIRIL ŽEBOT :

SLOVENIJA včeraj, danes in jutri

Franc Popit, predsednik CK Zveze komunistov Slovenije: "Z omalovaževanjem razredne politike so nam vsiljevali nacionalizem... Naj omenim Žebotovo teorijo 'nacionalne sprave'... /15. decembra 1971./

Edvard Kardelj, član predsedstva Zveze komunistov Jugoslavije: "Nekateri... govore o potrebi nekakšne 'nacionalne sprave' in to z lažnimi frazami o demokraciji..." /4. julija 1972./

Knjigo profesorja Žebota, ki iz osnov narodne sprave gradi perspektive za iskreno samoupravno in resnično demokratsko Slovenijo, lahko naročite pri Mohorjevi knjigarni v Celovcu, Viktringer Ring 26. Cena 7 DM.

Od meseca do meseca

KARDELJ IN SPRAVA

Dan borca in tridesetletnico, odkar so bile ustanovljene prve štiri slovenske partizanske brigade, so proslavili 4. julija v Zadobrovi pri Ljubljani z velikim mitingom, ki se ga je udeležilo 70.000 ljudi. Slavnostni govor je imel Edvard Kardelj, ki je opeval slavo narodnoosvobodilne vojske, potem pa dejal: "Naj mimogrede omenim, da danes nekateri od nekdanjih okupatorjevih sodelavcev ali njihovih ideoloških in političnih dedičev, govore o potrebi nekakšne 'nacionalne sprave', in to z lažnimi frazami o demokraciji, ki je takrat, ko so bili na oblasti, niso poznali. Toda že leta in leta so vrata v domovino odprta vsem tistim v tujini, ki jih ne obremenjujejo vojni zločini, pripravljeni pa so se podrediti ustavnemu sistemu in zakonom socialistične Jugoslavije in socialistične Slovenije. To je edina mogoča in edina dopustna pot tako imenovane 'nacionalne sprave'. Potemtakem je povsem jasno, da tistim, ki postavljajo kakšne druge pogoje, ni do kakršne koli 'nacionalne sprave', marveč do ustvarjanja lastnih političnih postojank za kontrarevolucionarno aktivnost. Tega pa naša socialistična revolucija ne bo nikomur dopustila, ne tistim, ki vsiljujejo svojo kontrarevolucionarno navzočnost s terorjem in bombami, in ne tistim, ki poskušajo isto doseči s politikantskimi manevri. S tem naj računa vsakdo: tisti v tujini, pa tudi tisti naivneži v socialističnih vrstah pri nas doma, ki niso sposobni spregledati, kdaj jim kdo podtika rog za svečo."

Kardelj je dejal, da o tem ne bi niti govoril, če se "tudi v našem domačem življenju" ne bi vztrajno ponavljali poskusi "sil stare, v revoluciji poražene slovenske družbe" in njenih dedičev, da si "znova ustvarijo pozicije za napad na našo revolucijo in socialistično samoupravljanje. Akcije te vrste se izražajo včasih v nacionalizmu oziroma hinavski, lažni skrbi za usodo slovenskega naroda," včasih v napadih na socialistični in samoupravni družbeni sistem, včasih v "diverzantski kritiki težav", včasih v boju za pozicije v oblasti in samoupravljanju, včasih v neposrednih napadih na narodnoosvobodilno vojno, včasih "v liberalistični ali socialni demagogiji, včasih pod videzom obrambe svobode znanosti ali kulture, izza katere skušajo dejansko postaviti pozicije za izrazito politično akcijo, vselej pa proti družbeni vlogi in politiki zveze komunistov" in uveljavljanju delavskega razreda. "Ni potrebno, da bi precenjevali moč teh družbenih sil, vendar jih tudi podcenjevati ne smemo." Razmerje sil je tako, "da bodo nasprotne sile današnje in jutrišnje bitke izgubljale še bolj zanesljivo, kot so jih izgubljale v preteklosti. Pogoj je, da revolucionarne sile razkrivajo nasprotne sile in se bore proti njim."

Kardelj je posvaril, da socialistične demokracije ni mogoče graditi s pasivnim odnosom do protisocialističnih in protisamoupravnih pritiskov, oziroma s preobrazbo ZK v "nekakšno liberalistično partijo". V evropskih socialističnih deželah se je pokazalo, da so bile progresivne socialistične sile, ki so se upirale stalinizmu, "izdane, poražene

ali oslABLJENE" zaradi tega, ker so oportunisti iskali zaveznika v antisocialističnih vrstah. Kardelj se je pritožil, da grede davki delovnih ljudi za financiranje "tudi tistega tiska, ki je naperjen proti interesom delavskega razreda". Del časopisja, televizije in radia "nima posluha za to, kaj je na liniji naše revolucije". Na univerzi delujejo posamezniki, ki "ne gojijo znanosti, ampak se ukvarjajo predvsem z ideologijo in politiko". V kulturi so skupinice, ki vidijo kulturni avantgardizem v tem, da se postavljajo po robu revoluciji. Na drugih področjih, "na nekaterih zelo odgovornih mestih so komunisti, ki so obremenjeni z oportunistično miselnostjo in se obnašajo tako, kakor da se v svojem delu niso dolžni boriti za idejne in politične smotre in sklepe ZK, ampak se jim zdi popularnejše, da se držijo tiste politične taktike, ki ji npr. v Srbiji pravijo: 'Dober dan, čaršija, na vse štiri strani'."

Na koncu je Kardelj povedal, da v jugoslovanski družbi mladina ni nikakršen poseben "enoten sloj" zase, kot bi radi dokazali "nekakšni psevd mladinski ideologi". Cilj "takega manipuliranja z mladino" je "ločiti čim večji del mladine od najprogresivnejših sil naše družbe, predvsem pa od ZK," je rekel Kardelj.

USTAŠKI VDOR

O oboroženi ustaški skupini, ki je prodrla v okolico Bugonja v zahodni Bosni, kot smo zadnjič poročali, so objavili nekaj več poročil. Prvo presenetljivo poročilo je bilo objavljeno 2. julija proti večeru. Zvezni sekretariat za notranje zadeve je sporočil, da "se je pred dnevi vtihotopila v državo skupina ustaško fašističnih teroristov, med katerimi so tudi nekateri znani kriminalci. K nam so prišli iz nekaterih zahodnoevropskih in čezmorskih držav. Pripadniki teroristične skupine so prišli na področje zahodne Bosne. Prebivalstvo področja, kjer se je skupina pojavila, se je prizadevno odzvalo in nudilo dragoceno pomoč organom varnosti ter enotam teritorialne obrambe pri uničevanju teroristov. Že v prvem stiku z organi varnosti in enotami teritorialne obrambe je bila teroristična skupina razbita in njena glavnina uničena. Organi varnostne službe so na sledi ostankom razbite skupine," je pisalo v sporočilu.

Potem je tri tedne vladal uradni molk, med katerim so jugoslovanski časopisi na podlagi tujih virov napadali nekatere zapadne države, ki naj bi Ustašem dajale poruho in jim omogočile prodor v Jugoslavijo. Glavna ustaška baza naj bi bila v Avstraliji, kjer so se napadalci urili z orožjem. Zahodna Nemčija je bila deležna običajne kritike, češ da Ustašem dovoljuje odkrito dejavnost. Mimogrede so okrcali tudi Avstrijo, od koder naj bi skupina prišla čez mejo. Vse pisanje pa je bilo skrajno megleno in ni navajalo nikakršnih podatkov. Beograjski NIN se je po podatke zatekel k zapadnim agencijam, ki so jih črpale iz svojih zvez v Beogradu in pri Ustaših v Z. Berlinu. Po teh vesteh naj bi ustaška skupina prekoračila mejo na Štajerskem in pri Mariboru prisilila voznika tovornega avtomobila, naj jo potegne v Bosno. Govorice, ki so ob pomanjkanju obvestil krožile po Jugoslaviji, so bile mnogo hujše. Govorilo se je o obsežnih gverilskih operacijah, če že ne o mali vstaji na bosansko-hrvaški

meji. Končno se je 19. julija oglasil član predsedstva ZKJ Jure Bilić na sestanku s političnim aktivom v Karlovcu. Poudaril je, da je bila ustaška skupina dobro opremljena, a je propadla, "ker je ljudstvo ni podprlo." V Bosni in Hercegovini "se ni niti enkrat zgodilo, da bi pripadnikom te skupine kdo dal streho nad glavo ali jih skrival. Pripadniki teritorialnih enot, ki so sodelovali pri likvidaciji teroristične skupine, niso med akcijo proti njej niti enkrat zapustili svojega mesta ali enote... To pomeni, da je naše ljudstvo trdno povezano s svojo zvezo komunistov," je rekel Bilić.

Zaradi te izjave se je BORBA 21. julija globoko odahnila. Potožila je, da je pomanjkanje obvestil rodilo govorice, ki so jim podlegli tudi komunisti, a da je zdaj Bilić jasno povedal, da ustaška skupina med ljudstvom ni imela podpore.

24. julija je zvezni sekretariat za notranje zadeve sporočil, da je bilo v ustaški skupini 19 mož. Navedel je imena teh "plačancev in izdajalcev", ki so prišli v Jugoslavijo "v prepričanju, da bodo že s svojim prihodom in s sabotažnimi akcijami povzročili nered in vstajo v državi... Varnostni organi so diverzantsko teroristično skupino uničili: 17 teroristov so likvidirali, dva pa se še skrivata. Prizadevata si, da bi se prebila do meje in ušla za služeni kazni... Naši varnostni organi in širša javnost poznajo središča skrajne teroristične emigracije v nekaterih zahodnoevropskih in prekomorskih deželah, ki s podkupovanjem, izsiljevanjem, pritiskom in s podobnimi metodami zbirajo posameznike sumljive preteklosti in vedenja in jih urijo za teroristične in diverzantske akcije zoper naša predstavništva in občane v tujini in doma... Vtihatapljanje te teroristično diverzantske skupine spada v sklop in pomeni nadaljevanje že prej načrtovanih in izvršenih prevratnih akcij raznih profasističnih emigrantskih skupin iz tujine. Kjerkoli so se teroristi pokazali, se jim je ljudstvo odločno postavilo po robu, ni jim hotelo dati nobene pomoči in je brezpogojno pomagalo varnostnim organom pri njihovi likvidaciji.

"V zvezi z različnimi govoricami - nekatere med njimi so objavili tudi posamezni tuji listi - da se je dozdevno vtihatapila večja skupina teroristov, da so se svobodno gibali, da so izvedli diverzije, napadli nekatere objekte in da so se dozdevno vtihatapile še druge skupine, zvezni sekretariat za notranje zadeve v želji, da bi bila javnost pravilno poučena, poudarja, da so te in podobne govorice zlonamerne in brez vsake osnove."

Naslednjega dne, 25. julija, so "varnostni organi SR Hrvaške ob aktivni pomoči prebivalstva... likvidirali Vidaka Buntiča," enega od dveh preostalih članov skupine, ki so ju še iskali. Obenem so povedali, da so jih od te skupine sedem "likvidirali" na Hrvaškem. To se pravi, da jih je 11 padlo v Bosni in Hercegovini.

V Sarajevu so 26. julija izdali sporočilo, ki pravi, da je skupina prišla v Jugoslavijo konec junija. "V prvih 48 urah so partizanske enote, varnostna služba ter ena četa vojaške policije to skupino razbile na manjše skupinice ter jo prisilile, da se je odpovedala načrtu, ciljem in nalogam, s katerimi so jo iz tujine poslali v našo državo. Med nadaljnimi usklajenimi akcijami varnostne

službe in partizanskih enot SR BiH in SR Hrvaške so bili ti razbiti ostanki diverzantske skupine popolnoma likvidirani. Sarajevsko sporočilo je prvič navedlo ceno te likvidacije. V spopadih je padel en kapetan JLA, 1 vojak, 1 miličnik in 10 borcev partizanskih odredov, skupaj 13. Borci partizanskih odredov so bili kmetje in delavci pri tridesetih ali štiridesetih letih, dva s po 5 otroci. Skupaj so zapustili 21 sirot.

Sarajevsko sporočilo sicer na dolgo ponavlja trditev, da "teroristom" ljudstvo "ni bilo pripravljeno izkazati niti najmanjše pomoči ali jim dati hrane, vode ali kakršnekoli informacije, temveč jih je preganjalo. To je diverzante popolnoma demoraliziralo. Na vsem ozemlju, kjer so se poskušali izogniti organom javne varnosti in partizanskim enotam, so bili izpostavljeni stalinemu preganjanju, odporu in sovraštvu ljudstva." Spopadi in zasledovanja so potekala v občinah Kupres, Bugojno, Donji Vakuf, Gornji Vakuf, Prozor, Jablanica, Konjic, Lištica, Čitluk, Ljubuški, Grude, Posušje, Duvno in Livno. "V vseh občinah so varnostni organi in enote teritorialne obrambe uspešno sodelovali z vodstvi družbenopolitičnih organizacij, predstavniških in samoupravnih organov... Pri uničenju teroristične skupine se je dokončno potrdila in uveljavila zamisel splošnega ljudskega odpora, njen veliki moralni in politični pomen in njena moč. Zaupanje ljudstva v zamisel splošnega ljudskega odpora, v partizanske enote, milico in varnostno službo je bilo zelo očitno," pravi sarajevsko sporočilo.

S tem je bilo konec stvarnih poročil o tej zadevi. Pozornost časopisov se je kasneje usmerila na nabiranje pomoči za sirote padlih. Polemizirali so s tujimi časopisi na ustaljen način, češ, namesto da poročate o ustaških vpadih, preprečite ustaško delovanje v svojih državah. Komunisti so na sestankih izražali priznanje vsem, ki so pomagali k hitri likvidaciji skupine. Vodstvo ZK Sarajeva je npr. 3. avgusta izrazilo tako priznanje, obenem pa izjavilo, da je bilo kritiziranje rankovičevcev in informbirojevcev potolčeno s polnim obveščanjem o dogodkih.

SRBSKI NACIONALIZEM

O sovražni dejavnosti velikosrbskega nacionalizma, informbirojevskih in rankovičevskih struj, kakor tudi anarholiberalnih in buržuaznih teženj je razpravljal 22. junija centralni komite ZK Srbije. Republiški sekretar za notranje zadeve Slavko Zečević je povedal, da je sovražna dejavnost organizirano, kontinuirano in stopnjujoče se početje. Na dolgo se je zadržal pri delovanju rankovičevcev, ki so bili porezani na 4. plenumu leta 1966 na Brionih. "Ko govorimo o rankovičevščini, mislimo na več akterjev, ki so bili takrat partijsko in politično obsojeni," je rekel Zečević. Toda ne gre samo za "konkretne akterje, ampak predvsem za političen koncept, ki je navzoč v raznih družbenih strukturah. Zlasti danes si rankovičevščina prizadeva predstaviti se in delovati kot organizirano množično gibanje, s pretenzijami, da samo ona lahko reši temeljne probleme družbe. Manifestiranje tega političnega koncepta ima daljnosežne posledice, ker ima svoje pristaše in somišljenike v raznih družbenih skupinah

v vseh republikah in pokrajinah."

Zečević je omenil, da so te rankovičevske sile mislile, da politična akcija zoper nje ni več sistematična in stalna in da se jim zato ponujajo širše možnosti za uveljavljanje. Pri tem skušajo razvrednotiti samoupravni socialistični razvoj Jugoslavije, ki ga prikazujejo "kot utopijo in neumnost, češ da tak sistem nima prihodnosti, ker zavaja delavski razred v zablodo glede perspektiv, kakršne ponuja samoupravna družba." Zečević je dejal, da te sile "manipulirajo" tudi z delavskim razredom in njegovimi interesi ter cilji, "hoteč ustvariti svoja oporišča znotraj njega, pri čemer izrabljajo tudi objektivne težave v gospodarstvu". Bistvo njihove dejavnosti je, povzročati in večati težave in ustvarjati razpoloženje, da je položaj samoupravnega sistema brezupen. Idejni koncept rankovičevske skupine je "ostal birokratsko-stalinističen". Zečević je poudaril, da "ni naključje, če najdejo stično točko razni agresivni krogi iz tujine, ki pretendirajo na naš prostor" in ki se opirajo na koncept te skupine. "Znotraj te skupine je prevladalo mnenje, da ZK ni dorasla sedanjemu času in nalogi, da je ... nesposobna, da uredi gospodarske probleme in zagotovi enoten razvoj Jugoslavije. Glede na to, da so bili leta v vodstvu, zelo spretno širijo razne dezinformacije o odnosih znotraj vodilne strukture, sejejo malodušje in nemir, hoteč ustvariti razdor med vodilnimi ljudmi. Politiko neuvrščenosti ocenjujejo kot naš spodrslijaj, češ da je v sodobnih mednarodnih odnosih neustrezna."

Zečević je ugotovil, da so "rankovičevščini" blizu "neoinformbirojevščina, kot so tudi druge konservativne in birokratsko etatične sile". Dosegle so določen vpliv "v krogih nacionalistično-šovinistične inteligence, posebno preko nekaterih izstopajočih posameznikov." Zato se akcija proti tem silam ne more zreducirati samo na boj proti posameznikom, ampak mora biti boj vseh naprednih sil proti "konservativni idejnopolitično vsiljujoči se opredelitvi," je rekel Zečević.

Član sekretariata mestnega komiteja ZK Beograda RAjko Danilović je na plenumu povedal, da so rankovičevci in drugi unitaristi ob pripravljanju ustavnih dopolnil prišli na plan z zasnovo velike Srbije ali srbskega separatizma, zdaj pa so to tezo opustili in obnovili tezo unitarizma. Predvsem so bili proti položaju pokrajin in še posebno položaju albanske narodnosti na Kosovu. "Mnogi nasprotniki smernic in poti" zveze komunistov "so še naprej ostali v naših organih in celo dobili pomembne funkcije v drugi fazi ustavnih sprememb," je izjavil Danilović.

Danilovića je pobil Mirko Popović, podpredsednik skupščine Srbije, na naslednjem plenumu CK ZK Srbije, ki se je sestel komaj osem dni kasneje, 30. junija, in spet razpravljajal o boju proti nacionalizmu. Popović je rekel, da Danilovićeve kritike vzbujajo sumničenje ter ne prispeva k boju ZKJ proti nacionalizmu.

Na tem drugem plenumu je imela dolg referat sekretarka CK Latinka Perović, ki je omenila, da se je Srbija identificirala z Jugoslavijo v tako veliki meri, da je bilo treba začeti razprave pri teh prvinskih odnosih. Za medsebojno zaupanje in resnično enotnost ni bilo važno samo, kaj srbski komunisti mislijo o sebi in kakšni so njihovi

dejanski motivi, ampak tudi, kaj o njih mislijo drugi v Jugoslaviji. Po 21. seji predsedstva ZKJ, ki je obračunala s Hrvati, so se pojavila nacionalistična reagiranja v Srbiji. To je bilo treba onemogočiti in razbiti pričakovanje, da se bodo Srbi zdaj maščevali za 4. brionski plenum pred 6 leti, ko je odletel Ranković. "To, kar se je zgodilo v Jugoslaviji, je naš skupni poraz, trdna odločenost, da se začnemo tega otresati, pa ni zmaga velikosrbskega nacionalizma, ampak rezultat boja hrvaških komunistov," je dejala Perovićeva.

Na dolgo je Latinka Perović govorila o oblikah in pojavih nacionalizma in šovinizma. V Srbiji je vir nacionalizma birokratski centralizem, ki se pojavlja kot velikodržavni hegemonizem. Velikosrbski nacionalizem ima pravoslavne, folklorne in literarne oblike, kar se bo v zavesti množic še dolgo obnavljalo. Upiral se je spremembam v federaciji ob sprejetju ustavnih dopolnil. Ob propagandni pomoči četniške emigracije je napadal priznavanje Makedonije kot suverene republike in makedonske narodnosti kot enakopravne narodnosti. Imel je neprikrite pretenzije do Bosne in Hercegovine. "SR Slovenija je bila za velikosrbski nacionalizem vedno republika, ki je kot industrijsko razvitejša izkoristila vse prednosti na jugoslovanskem trgu, ki sebično gleda na razvoj nerazvityh, hkrati pa je v Jugoslaviji samo z eno nogo. S Hrvatsko je bil velikosrbski nacionalizem pripravljen spopadati se kot tudi sporazumevati se, pač glede na to, kaj mu prinese prednosti. V enem in drugem primeru je velikosrbski nacionalizem, ki je zreduciral Jugoslavijo na srbskohrvaške odnose, samo pokazal, da ne priznava tega, kar je uresničila skupna revolucija jugoslovanskih narodov - enakopraven položaj manj številnih narodov," je rekla Latinka Perović.

Generalpolkovnik Djuro Lončarević je na plenumu govoril o nacionalističnih pojavih na področju splošnega ljudskega odpora in o nacionalističnih kritikah jugoslovanske ljudske armade, ki jim je skupna misel, da samoupravna socialistična ureditev ne more biti primerna za učinkovit splošni ljudski odpor. Lončarević je te kritike zavrnil in poudaril, da v bistvu vsak nacionalizem odpira pota zunanji agresiji.

NACIONALIZEM SPLOH

O dejavnosti ZKJ v boju proti nacionalizmu so razpravljali tudi na seji predsedstva ZKJ 11. julija na Brionih. Glavno besedo je imel član izvršnega biroja Todo Kurtović, ki je dejal, da boj proti nacionalizmu ostaja trajna idejnopolitična naloga zveze komunistov. "Ta boj je danes sestavni del našega skupnega interesa in življenja, ker vsa nacionalizem ogroža vse, čeprav se vsakdo predvsem bojuje proti nacionalistom svojega naroda." Nacionalizem so komunisti podcenjevali in nekateri "so celo prevzemali isti jezik, kot ga uporabljajo nacionalisti, ... kar je vodilo in še zmeraj vodi k nacionalni razredni 'spravi', prodiranju liberalističnih pogledov in zastopanju demokracije kot kategorije zunaj samoupravnega sistema." Kurtović je zaznal nacionalizem "v dokažni meri" v izobraževanju in kulturi na sploh, na univerzah in v klerikalnih krogih, ki "kličejo na pomoč nacionali-

zem, ker žele razvrednotiti marksizem kot znanost in pridobiti mladino ter prodreti v šole in sredstva javnega obveščanja. Stihijno se sprejema teza 'vsi vkup', ker zajemajemo nekritično razmerje do vrednot in možnosti za uresničitev interesov." Kurtović je dejal, da se nacionalizem ne sme podcenjevati z vidika varnosti dežele, ker tuje obveščevalne službe ocenjujejo, da so "naši nacionalni odnosi eno od naših najbolj ranljivih mest. Mnogi pojavi kažejo, da sta baza nacionalizma in njegovo delovanje takšna, da lahko ustvarjata ozke prevratniške skupine, pri čemer imamo pred očmi zlasti ekstremno politično emigracijo." Kot je rekel Kurtović, nacionalizem ne more obstajati, če se ne naslanja na silo iz tujine.

Edvard Kardelj je dodal k razpravi svoj filozofski prispevek: "Zdi se da ni dovolj jasno (kaj je nacionalizem) in da bi morali povedati, zoper kaj se pravzaprav borimo, ko pravimo, da se bojujemo proti nacionalizmu." Nacionalizem je v zgodovini igral zelo napredno in celo revolucionarno vlogo, v zadnjih desetletjih pa tudi zelo reakcionarno. "Torej, če napadamo nacionalizem sploh, potem lahko izpademo prepričljivi. To, kar mi pravzaprav napadamo, pa je nacionalizem pri nas in v sedanjem času, potem ko smo revolucionarno rešili nacionalno vprašanje na podlagi načel o samoodločbi in socialističnega samoupravljanja.

Nikola Miljanić, bivši guverner Narodne banke in podpredsednik zvezne vlade, je umrl 6. julija. Bil je primer mladega partizana in partijca, ki je po vojni najprej zasedel položaje, potem pa si pridobil odgovarjajoče kvalifikacije. Tako je bil imenovan za guvernerja Narodne banke, doktorat ekonomskih ved pa je dobil nekaj mesecev kasneje. Novembra 1970 je odstopil kot podpredsednik zvezne vlade, ker se s predsednikom Ribičičem nista strinjala glede vrstnega reda stabilizacijskih ukrepov in devaluacije dinarja. Kasneje je bil direktor zagrebške banke.

V Zagrebu je 1. avgusta za rakom umrl Pero Pirker, bivši sekretar centralnega komiteja ZK Hrvaške, ki je odstopil lanskega decembra kot eden od zagovornikov "masovnega pokreta" in sodelavec Mika Tripala in Savke Dabčević-Kučar. Smrt so naznanili spodobno, poudarili so njegove partizanske in partijske zasluge in celo sedanji sekretar Josip Vrhovec je izrazil sožalje. Na pogrebu 4. avgusta v Zagrebu pa je milica aretirala ducat ljudi, ki so "motili svečanost" in so jo skušali sprevreči v nacionalistične demonstracije.

Okrožno sodišče v Mostarju je 7. julija oprostilo Milorada Petkovića, profesorja zgodovine iz Nevesinja, ki so ga zaprli januarja na ovadbo dijakov, kot smo poročali v KLICU TRIGLAVA februarja. Z izjemo enega, so vsi dijaki pred sodiščem zanikali svoje prejšnje trditve, da je profesor pri zgodovini zagovarjal nasilne spremembe v Jugoslaviji. Zaprt je bil pa le.

Tuji tisk je poročal, da je prišlo ob pogrebu Pera Pirkerja, b. sekretarja CK ZKHrvatske, do demonstracij in da je bilo več demonstrantov uretiranih.

Ob robu

Kot drugod po svetu se tudi v Jugoslaviji zadnje čase pojavlja vprašanje smotrnosti smrtne kazni v kazensko-pravnem sistemu. Argumenti, ki frčijo sem in tja, so si sicer zelo podobni, toda se razlikujejo z ozirom na družbeni sistem, ki vlada v neki deželi. Tako tudi v Jugoslaviji. Z ozirom na pobijanje komunističnih nasprotnikov brez pravnega postopka ali po postopku, ki so ga skuhali komunisti sami, da bi opravičili svoje medvojne likvidacije, "processe", kasnejše masovno pobijanje ob koncu vojne in udbovske umore emigrantov, se mi zdi na mestu citirati nekaj ugotovitev prof. dr. Ljuba Bavcon v DELU v članku "Razmišljanje o smrti kazni", ki se začne s ponatisom misli Karla Marxa iz l. 1853: "... Seveda pa je težko, če že kar nemogoče poiskati načelo, s katerim bi bilo mogoče dokazati upravičenost in smotrnost smrtne kazni v družbi, ki se ponaša s svojo civilizacijo."

Prof. Bavcon najprej govori o "našem individualnem emocionalnem svetu z neobvladanimi ali celo neobvladljivimi sestavinami strahu, groze, zgražanja in gnusa, maščevalnosti in agresivnosti", nato pa pravi: "To morda pojasnjuje stališče javnega mnenja, nikakor pa ne opravičuje obstoja te kazni v našem kazensko-pravnem sistemu. Vsak od prej naštetih 'argumentov' je bil namreč že desetokrat ovržen z znanstvenimi, filozofskimi in kriminalno-političnimi razlogi... Smrtna kazen torej v resnici ni in ne more biti nič drugega kot povračilo storilcu z zlom za zlo, po talionskem načelu - zob za zob. Kot takšna je v očitnem nasprotju s pojmovanjem o človekovem osvobajanju in v nasprotju z dialektičnim pogledom na naravo, družbo in človeka, kot dinamične kategorije... O škodljivosti in nevarnosti smrtne kazni pričajo številni dokazi. Naj med njimi omenimo zlasti zelo stvarno možnost sodnih zmor, ki so ob smrti kazni nepopravljive. Razen tega je že Marx opozoril na vpliv javno izvršenih ali javnosti sporočenih smrtnih kazni na duševno neuravnotežene ljudi, ki se izrazi v povečanem številu samomorov in ubojev."

Prof. Bavcon poudarja: "Posebno nevarna utegne biti smrtna kazen v zvezi s političnimi delikti. Možnosti za zlorabe, za ubijanje ljudi v imenu te ali one ideologije ali dnevne politike so tu zelo velike, kot nas prav tako uči zgodovina. Rehabilitacije pa mrtvim in njihovim svojcem nič ne pomagajo."

Ribičiči, Kardelji, Popiti in njim podobni pa izgleda niso brali samo Marxa ampak tudi Lenina in Stalina, ki sta imela o tem precej drugačno "dialektično" mnenje, zato je njihovo sedanje sklicevanje na marksizem precej votlo in plehko. To je seveda razumljivo, ker bi se sicer morali znajti na istih klopek kot nacisti v Nürnbergu. Toda zgodovina, o kateri nas Bavcon uči, jim ne bo odpustila, da nočejo rehabilitirati vseh žrtev državljanske vojne v Sloveniji, ki so jo sami sprožili, a kaj šele da bi na taki rehabilitaciji gradili slovensko narodno spravo. Samo njihova smrt in pogum novih generacij, da pogledajo resnici v oči, bo umila madež bratomorne vojne. Načelo zob za zob je treba vreči v ropotarnico.

I. STANIČ

Potujete v Rim — Italijo?

Ne pozabite na slovenska hotela!

HOTEL "DANIELA,"

00185 ROMA - Via L. Luzzatti, 31 - Tel. 750.587 - 771.051

HOTEL "BLED,"

00185 ROMA - Via S. Croce in Gerusalemme, 40 - Tel. 777.102

Oba hotela sta med seboj povezana z vrtnim prehodom. Nahajata se v središču mesta, obdana z zelenjem, lastnim vrtom in parkirnim prostorom. Razpolagata s 70 sobami in 130 posteljami. Vse sobe so opremljene s privatno kopalnico in telefonom. Dve tretjini osebja je slovenskega. V restavraciji s 100 sedeži je na voljo italijanska kuhinja. Ako potujete z avtomobilom, preidite z avtoceste na Tiburtino. Od železniške postaje imate do hotelov direktno zvezo z avtobusoma štev. 3 in 9.

Dobrodošli!

VINKO LEVSTIK - lastnik

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo in uprava: 76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDX Tel. 01-363 5097

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga *SLOVENSKA PRAVDA*, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urejuje Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Anglija:	1.80	Francija:	20.-	Nemčija:	16.-
Avstralija:	4.00 (7.00)	Italija:	2500.-	Švedska:	20.-
Avstrija:	70.-	Kanada:	5.00 (8.50)	U.S.A.:	5.00 (8.50)

Ostale evropske dežele: 1.5 funt sterlinga v odgovarjajoči valuti.

Južna Amerika: 1.5 funt sterlinga (3 funti) odn. odgovarjajoča valuta.

Poverjeniki:

Avstralija: Pavla Miladinović, 12 Oxford Road, Ingleburn, N.S.W.

Južna Amerika: Simon Rajer, 'Emona', Tucuman 1561 7.p.Dto.49, Buenos Aires

Sev. Amerika: Tine Kremžar, 11047 - 110 St., Edmonton, Alta., Kanada

Evropa: Naročnina plačljiva z mednarodno poštno nakaznico po navodilu uprave.

V Trstu je KT na prodaj v Chiosco Tranvie Opicina na Trgu Oberdan